

Nr B 2

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, dels ock i ämnet väckt motion.

Genom en den 6 juni 1958 dagtecknad proposition, nr B 30 — vilken är av samma innehåll som en vid årets förra riksdag framlagd proposition, nr 153, som icke hann upptagas till slutlig behandling av riksdagen före dess upplösning — och vilken hänvisats till lagutskott samt behandlats av tredje lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt, i statsrådet fört protokoll och under hänvisning till lagrådets tidigare inhämtade utlåtande föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

angående ändring i lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.

Härigenom förordnas, *dels* att 1, 4—6, 9, 11 och 14 §§ lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar¹, skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, *dels ock* att i nämnda lag skall införas en ny paragraf, betecknad 17 §, av nedan angiven lydelse.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1 §.

Har, för — — — ej erforderligt.
Menighet vare — — — eller vattendrag.
Ej heller — — — den föreslagna.

¹ Senaste lydelse av 1 § se SFS 1941:958, av 4 § se SFS 1957:383 och av 14 § se SFS 1916:237.

(Gällande lydelse)

Skall enligt vad i denna paragraf är sagt fastighet avstås eller upplåtas, äge, där ej här nedan annorlunda föreskrives, vad i lagen om expropriation i allmänhet stadgas samt *den särskilda bestämmelsen i 91 § första stycket ävensom* i fråga om elektriska starkströmsledningars *övriga* i sagda lag meddelade särskilda bestämmelser om expropriation för elektriska svagströmsledningars motsvarande tillämpning; och skall vad där stadgas med avseende å upplåtelse av nyttjanderätt för svagströmsledning gälla jämväl beträffande upplåtelse av servitutsrätt för starkströmsledning.

(Föreslagen lydelse)

Skall enligt vad i denna paragraf är sagt fastighet avstås eller upplåtas, äge, där ej här nedan annorlunda föreskrives, vad i lagen om expropriation i allmänhet stadgas samt, i fråga om elektriska starkströmsledningars, i sagda lag meddelade särskilda bestämmelser om expropriation för elektriska svagströmsledningars motsvarande tillämpning; och skall vad där stadgas med avseende å upplåtelse av nyttjanderätt för svagströmsledning gälla jämväl beträffande upplåtelse av servitutsrätt för starkströmsledning.

4 §.

För skada, — — — förstnämnda anläggning.

Har skadan — — — använda densamma.

Är *elektrisk anläggning till hela sin sträckning förlagd inom byggnad eller inhägnad gård eller under jordytan och överstiger ej största effektiva spänningen tvåhundra-femtio volt, räknat på det i 3 § 2 inom. a) angivna sätt, skall, ändå att anläggningen innefattar egen generator eller transformator, vad i denna paragraf är stadgat icke medföra skyldighet att ersätta skada.*

Med generator — — — dylik anläggning.

Vad i första stycket sägs gäller ej skada som uppkommit inom byggnad eller inhägnad gård genom inverkan av ström, vilken med en spänning av högst tvåhundra-femtio volt, räknat så som angives i 3 § 2 mom. a), tillförts förbrukningsanläggning för starkström.

5 §.

Finnes vid *elektrisk anläggnings tagande i bruk, att densamma genom inverkan å förut befintlig dy-*

1 mom. Kan elektrisk anläggning genom inverkan på redan befintlig dylik anläggning vålla skada å per-

(Föreslagen lydelse)

lik anläggning medelst induktion eller annorledes vållar skada å denna eller hinder i dess drift, vare förstnämnda anläggnings innehavare pliktig att ofördröjligen vidtaga de anordningar eller förändringar å vare sig den ena eller den andra anläggningen, vilka erfordras till förekommande av dylik inverkan; underlåter han det, äge den andra anläggningens innehavare att på den försumliges bekostnad verkställa vad i sådant hänseende erfordras.

(Föreslagen lydelse)

son eller egendom eller störning i driften, skall innehavaren av förstnämnda anläggning vidtaga erforderliga åtgärder vid denna för att förebygga sådan skada eller störning.

Innehavare av starkströmsanläggning, i vilken vid enfasigt fel kan uppkomma jordslutningsström med större styrka än femhundra ampere, vare ock pliktig att, så snart han vunnit kännedom om senare tillkommen anläggning för svagström eller för starkström med en spänning av högst sexhundra volt, räknat så som angives i 3 § 2 mom. a), vidtaga erforderliga åtgärder vid sin anläggning för att förebygga att denna genom inverkan på den andra anläggningen medelst induktion eller förhöjda markpotentialer vållar skada å person eller egendom eller annan störning än ljudstörning.

2 mom. Kan i fall, som avses i 1 mom., erforderligt skydd med bättre verkan eller till lägre kostnad vinnas genom åtgärd vid den anläggning som är utsatt för inverkan, ankommer det på dess innehavare att efter överenskommelse eller rättens förordnande utföra åtgärden.

Innehavaren äger, i den mån åtgärden ej är till båtnad för hans anläggning genom minskning av utgifter för dess underhåll och drift eller annan stadigvarande förbättring av driften, att av den som enligt 1 mom. är skyldig att vidtaga skyddsåtgärder njuta ersättning för utgifter vilka varit nödvändiga.

(Gällande lydelse)

(Gällande lydelse)

6 §.

Har elektrisk anläggning skadats eller dess drift *hindrats* genom inverkan av elektrisk ström från annan dylik anläggning, vare sistnämnda anläggnings innehavare från ersättningsskyldighet fri, där icke han underlåtit vidtaga de *anordningar*, som jämlikt 5 § på honom ankommit, eller eljest skadan eller *hindret* föranletts av vårdslöshet vid anläggningens utförande eller skötsel; uppkommer skada eller *hinder* å den anläggning, från vilken strömmen utgått, och föranleddes skadan eller *hindret* av vårdslöshet vid den andra anläggningens utförande eller skötsel, vare denna anläggnings innehavare pliktig att ersätta skadan eller förlusten.

Finnes vårdslöshet — — — vardera sidan.

6 §.

Har innehavare av elektrisk anläggning nödgats utgiva ersättning för skada, som orsakats genom inverkan av en medelst *överledning* från annan anläggning inkommen elektrisk ström, och var *överledningen* vållad genom vårdslöshet vid den sistnämnda anläggningens utförande eller skötsel, äge den, som fått utgiva ersättningen, att av den senare anläggningens innehavare söka åter, vad han sålunda fått utgiva. Finnes sådan vårdslöshet, som nyss sagts, hava förelupit jämväl vid den förstnämnda anläggningen, äge rätten, med avseende å beskaffenheten av de å ömse sidor begångna

Har innehavare av elektrisk anläggning nödgats utgiva ersättning för skada, som orsakats genom inverkan av en medelst *induktion eller överledning eller eljest på ej åsyftat sätt* från annan anläggning inkommen elektrisk ström, och var *skadan* vållad genom vårdslöshet vid den sistnämnda anläggningens utförande eller skötsel, äge den, som fått utgiva ersättningen, att av den senare anläggningens innehavare söka åter vad han sålunda fått utgiva. Finnes sådan vårdslöshet, som nyss sagts, hava förelupit jämväl vid den förstnämnda anläggningen, äge rätten, med avseende å beskaffenheten av

(Gällande lydelse)

fel, bestämma, till huru stort belopp ersättningen skall av vardera sidan slutligen gäldas. Ligger dylik vårdslöshet ej någondera sidan till last, skola båda anläggningarnas innehavare sig emellan taga del i ersättningsens gäldande, såsom om de gemensamt vållat skadan; dock att i ty fall ansvarighet icke åligger innehavare av telegraf-, telefon- eller annan dylik i och för sig ofarlig anläggning.

Har skada, — — — sålunda uppkommit.

11 §.

Var, som vill fordra skadestånd enligt 4—10 §§, skall inom två år från den dag, då skadan timade, sin talan hos domstol anhängiggöra. Försummas det, have han sin talan förlorat.

(Föreslagen lydelse)

de å ömse sidor begångna fel, bestämma, till huru stort belopp ersättningen skall av vardera sidan slutligen gäldas. Ligger dylik vårdslöshet ej någondera sidan till last, skola båda anläggningarnas innehavare sig emellan taga del i ersättningsens gäldande, såsom om de gemensamt vållat skadan; dock att i ty fall ansvarighet icke åligger innehavare av telegraf-, telefon- eller annan dylik i och för sig ofarlig anläggning.

Talan mot elektrisk anläggningsägare eller innehavare om skadestånd enligt 4 eller 6 § skall väckas inom två år från det skadan timade. Försummas det, är rätt till talan förlorad.

14 §.

De i denna lag givna bestämmelser skola icke medföra skyldighet för ägare eller innehavare av elektrisk anläggning att utgiva ersättning, då till följd av olycksfall i arbete sådan i anläggningens tjänst anställd arbetare, som avses i lagen om försäkring för olycksfall i arbete, varder dödad eller skadad.

De i denna lag givna bestämmelser skola icke medföra skyldighet för ägare eller innehavare av elektrisk anläggning att utgiva ersättning, då till följd av olycksfall i arbete sådan i anläggningens tjänst anställd arbetstagare, som avses i lagen om yrkesskadeförsäkring, varder dödad eller skadad.

17 §.

Beträffande åtgärder till förebyggande av störning i radiomottagningsapparat gäller vad därom särskilt stadgas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1959.

I samband med propositionen har riksdagen behandlat en i anledning av propositionen väckt motion, nr B 42, i första kammaren av herr *Hesselbom*, vilken motion är av samma innehåll som en vid årets förra riksdag väckt motion, I: 441, som heller icke hann upptagas av riksdagen till slutlig behandling före dess upplösning. I motionen hemställes att riksdagen måtte

»*dels* besluta att 4 § tredje stycket i lagen den 27 juni 1902 (nr 71) ges följande lydelse.

'Vad i första stycket sägs gäller ej skada som uppkommit inom byggnad eller inhägnad gård genom inverkan av ström, vilken med *normalt förekommande driftsspänning, i regel* högst tvåhundrafemtio volt, räknat så som angives i 3 § 2 mom. a.), tillförts förbrukningsanläggning för starkström.'

dels besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag snarast möjligt till en fullständig omarbetning av lagen av den 27 juni 1902 (nr 71), varvid hänsyn bör tagas till den tekniska utvecklingen och till vad här ovan anförts beträffande definitionen av elektrisk anläggning».

Beträffande innehållet i propositionen och motionen får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till dessa.

Propositionens huvudsakliga innehåll jämte inledning

Det i propositionen framlagda förslaget är främst föranlett av att farliga verkningar genom induktion från kraftledningarna för särskilt hög spänning numera kan uppträda i andra elektriska anläggningar, särskilt sådana för svagström eller lågspänd starkström, även på stora avstånd från kraftledningarna. Med hänsyn härtill har de nuvarande reglerna om skyldighet att vidta och bekosta skyddsåtgärder gentemot inverkan av elektrisk ström, enligt vilka sådan skyldighet helt åvilar innehavaren av en nyttillkommande anläggning, ansetts böra i viss omfattning ändras. Enligt förslaget skall det sålunda i princip ankomma på de ifrågavarande kraftledningarnas innehavare att svara för åtgärder, som erfordras för att även yngre anläggningar för svagström eller lågspänd starkström skyddas mot induktion. Vidare förordas sådan ändring av reglerna om ansvar för skada å person eller annan egendom än elektrisk anläggning, att den som inom byggnad eller inhägnad gård lider skada av elektrisk ström från en förbrukningsanläggning för hushållsändamål o. d. får ersättning, så snart strömmen inkommit i anläggningen på ej åsyftat sätt. Dessutom föreslås en sådan jämkning av preskriptionsbestämmelserna, att därav framgår att den korta preskriptionstiden av två år icke skall gälla med avseende å sådan regresstalan mot elektrisk anläggnings innehavare, som föres av dylik anläggnings ägare eller innehavare.

Jämlikt bemyndigande den 27 maj 1955 tillkallades tre sakkunniga för att i samråd med representanter för telestyrelsen, järnvägsstyrelsen och vattenfallsstyrelsen samt svenska vattenkraftföreningen utreda frågor, sammanhängande med sådana från högspänningsledningarna inducerade spänningar som kan medföra fara för person och egendom, samt överväga och framlägga förslag till erforderliga ändringar i de regler om skadeståndsansvar och skyldighet att vidtaga och bekosta skyddsåtgärder som finns intagna i lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar. De sakkunniga, som antog benämningen induktionsstörnings-sakkunniga, avlämnade den 22 november 1956 ett stencilerat betänkande med förslag till ändring i vissa delar av nämnda lag. Vid betänkandet var fogat ett särskilt yttrande av representanterna för svenska vattenkraftföreningen.

Över betänkandet har efter remiss yttranden avgivits av ett antal myndigheter och organisationer.

Översikt av gällande lagbestämmelser om elektriska anläggningar

De grundläggande föreskrifterna om elektriska anläggningar för belysning, drivkraft eller annat dylikt ändamål är upptagna i lagen den 27 juni 1902, nr 71, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar — i det följande benämnd 1902 års lag. Sådana anläggningar brukar betecknas som starkströmsanläggningar till skillnad från telegraf-, telefon- och andra svagströmsanläggningar. Med starkströmsanläggning avses — enligt kungörelsen den 15 november 1957, nr 601, om elektriska starkströmsanläggningar — sådan anläggning med däri ingående särskilda föremål, i vilken alstras, omformas eller nyttjas elektrisk ström med sådan spänning, styrka eller frekvens, att fara för person eller egendom därav kan förorsakas. Annan elektrisk anläggning än nu sagts utgör svagströmsanläggning. Spänning, som uppgår till högst 250 volt (V) mellan en ledare och jord eller vid icke direkt jordat system mellan två ledare, benämnes lågspänning. Annan spänning benämnes högspänning.

Enligt 1902 års lag erfordras regelmässigt tillstånd (koncession) för framdragande eller begagnande av starkströmsledning. Medan 1 § innehåller regler om expropriation för elektrisk värmekraftanläggning eller för starkströmsledning, är bestämmelser om koncession å starkströmsledning samt om distributionsskyldighet, reglering av pris och övriga villkor för leverans av ström och om förhandstillstånd upptagna i 2 §. Dessutom finns i 3 § föreskrifter om vilka handlingar, som skall åtfölja expropriations- och koncessionsansökningar, samt om den förberedande behandlingen av sådana ansökningar.

I 4—12 §§ innehåller 1902 års lag vissa för starkströms- och svagströmsanläggningar gemensamma bestämmelser rörande åtgärder mot och

ersättning för skada genom inverkan av elektrisk ström. Frånsett en redaktionell ändring i 4 § har dessa bestämmelser icke ändrats sedan lagens tillkomst.

I 4 § har innehavare av starkströmsanläggning med generator eller transformator ålagts strikt ersättningsansvar gentemot tredje man för skada som orsakas av ström från anläggningen. Sådant ansvar inträder dock icke, om skadan tillkommit genom händelse av högre hand eller uppkommit vid lågspänningsanläggning som till hela sin sträckning är förlagd inom byggnad eller inhägnad gård eller under jordytan. Har den skadelidande genom grov vårdslöshet själv vållat skadan, är jämlikt 7 § anläggningsinnehavaren fri från ersättningssskyldighet som i 4 § sägs. Jämlikt 7 § inträder icke heller ersättningssskyldighet för skada å egendom, som föranletts av den skadelidandes uraktlåtenhet att fullgöra honom jämlikt åtagande eller av annan grund åliggande skyldigheter mot anläggningens ägare eller innehavare. Rätten till ersättning är dock i sistnämnda fall bibehållen, om vårdslöshet förekommit vid anläggningens utförande eller skötsel.

Om skyldighet att vidta och bekosta skadeförebyggande åtgärder i förhållandet mellan två anläggningar stadgas i 5 §. Denna skyldighet bestämmes helt med hänsyn till anläggningens prioritetsställning, dvs. innehavaren av en yngre anläggning skall svara för det skydd som en äldre anläggning behöver mot skadeverkningar av ström från den yngre anläggningen.

I 6 § ges regler om ersättning för skada å elektrisk anläggning. Ersättning utgår endast om vårdslöshet föreligger hos den skadevällande anläggningens innehavare eller vid anläggningens utförande eller skötsel.

I 8 § anges de grunder, enligt vilka ersättningsbelopp skall utdömas.

Har innehavare av elektrisk anläggning utgivit ersättning för skada som orsakats genom inverkan av en medelst överledning från annan anläggning inkommen ström, äger han enligt 9 § regressrätt mot denna anläggnings innehavare, om överledningen var vållad genom vårdslöshet vid sistnämnda anläggnings utförande eller skötsel. Regressrätt föreligger även mot den, som efter det elektrisk anläggnings utförande påbörjades utan innehavarens samtycke vidtagit åtgärd vilken i väsentlig mån ökat faran för skada genom strömmens inverkan. Och enligt 12 § har anläggningsinnehavare regressrätt mot den som eljest vållat skadan.

Innehas en anläggning endast med nyttjanderätt, ansvarar jämlikt 10 § jämte innehavaren anläggningens ägare för skada genom strömmen. Ägaren svarar dock endast med anläggningen och vad därtill hör samt under nyttjanderätten inbegripes. Ägaren har regressrätt mot innehavaren för vad han utgivit i ersättning.

Talan om ersättning enligt lagens bestämmelser skall jämlikt 11 § anhängiggöras vid allmän domstol. För ersättningsanspråk gäller en preskriptionstid av två år, räknat från det skadan skedde.

Vissa slags skador ersättes icke enligt lagens bestämmelser. Detta gäller enligt 13 § i fråga om skada å egendom, som mottagits för befordran med elektrifierad trafiknärättning, samt enligt 14 § i fråga om olycksfall som drabbat i anläggningens tjänst anställd arbetare; i sistnämnda fall utgår ersättning enligt yrkesskadeförsäkringslagen.

I 15 § har Kungl. Maj:t bemyndigats att meddela närmare föreskrifter om elektriska anläggnings utförande och skötsel ävensom bestämma villkor för entreprenörsrätt. Slutligen innehåller 16 § en hänvisning till lagen om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar.

Huvuddragen av föreslagna lagändringar

De sakkunniga

Som bakgrund till sitt förslag till ändring i vissa delar av 1902 års lag har de sakkunniga lämnat en redogörelse för störningsverkningar från elektriska starkströmsanläggningar. Av denna framgår i huvudsak följande.

På grund av att i vårt land avstånden mellan vattenkraftstationer för produktion av elkraft och förbrukningsställena i allmänhet är stora och som en följd av att sådan kraft förbrukas i ständigt ökad omfattning har man nödgats bygga överföringsledningar för allt högre spänningar. Medan tidigare ledningar för högst 130 kilovolt (kilovolt = 1 000 volt, i fortsättningen betecknat kV) användes, måste redan år 1936 ledningar byggas för 220 kV. Från år 1951 har ledningar för 380 kV kommit till användning. Dessförinnan drevs ledningssystemen för de högsta spänningarna, med få undantag i fråga om 130 kV-näten, på samma sätt som andra högspända ledningssystem eller så, att till ledning anslutna transformatorer i nollpunkten förbands med jord över ett strömbegränsande organ — vanligen en spänningstransformator eller en s. k. petersenspole. Med en sådan transformator eller spole begränsas storleken av den ström som vid isolationsfel till jord ledes ned i marken via en jordad anläggningsdel — den s. k. jordslutningsströmmen. Jordslutningsströmmen vållade därför tidigare inga större problem.

Drifttekniska och ekonomiska skäl har föranlett att ledningsnäten för 380 kV drives direktjordade, dvs. med nollpunkterna i anslutna transformatorer direkt förbundna med jord. Sedan dessa nät sammankopplats med anläggningar för tidigare brukade högsta spänningar, har direktjordning av transformatornollpunkterna införts vid alla ledningsnät för 220 kV och i stor utsträckning även i fråga om 130 kV-näten. Med direktjordningen följer emellertid att jordslutningsströmmen icke längre begränsas. Den kan därför nå höga värden.

Starkström kan orsaka skada å person eller egendom antingen genom närverkan eller genom avståndsverkan. Med närverkan av ström avses t. ex. att någon kommer i beröring med strömförande anläggningsdel eller att ström från ledning för högre spänning kommer in i ledning för lägre spänning till följd av fel i mellanliggande transformator eller vid kontakt eller överslag mellan ledningarna. Avståndsverkningarna orsakas av variationer i de elektriska och magnetiska fälten kring ledningarna. Härigenom alstras spänning och ström i andra ledningar, som befinner sig i dessa fält. Man brukar tala om influens, då störningarna orsakas av änd-

ringar i det elektriska fältet, och om induktion, då störningarna beror på ändringar i det magnetiska fältet. Induktionen är avhängig av strömstyrkan, influensen av spänningen. Influensverkningarna avtar snabbt med ökat avstånd från den störande ledningen, medan induktionsstörningarna kan uppträda inom stora områden.

Under normal drift medför ledningar för de högsta spänningarna vanligen icke fara för skada på längre avstånd. Sådana ledningar kan emellertid genom induktion orsaka störningar i svagströmsanläggningar, t. ex. felkopplingar i automatiserade telefonnät. Helt annorlunda är det däremot, då i nämnda högspänningsledningar uppkommer fel, varigenom ström ledes till jord. Före användandet av direktjordade transformatorer i anläggningar för över 100 kV vållade som förut nämnts då uppträdande jordslutningsströmmar i allmänhet inga större problem. De kunde vid enfasiga jordfel icke ens i undantagsfall tänkas överstiga några hundra ampere. De jordslutningsströmmar, som uppkommer vid direktjordade anläggningar, kan däremot mätas i tusentals ampere och i vissa fall uppgå till tiotusentals ampere. De vid jordfel inducerade spänningarna i närbelägna ledningar uppgick tidigare till högst några hundra volt. Numera kan spänningarna uppgå till tusentals volt och i vissa fall till mer än 10 000 V. Störningsområdet kring en direktjordad anläggning för mer än 100 kV kan i vissa fall nå en bredd av omkring fem mil. Inom detta område kan inducerade spänningar orsaka skada å svagströmsanläggningar och lågspända starkströmsanläggningar med långa ledningssträckor. Därjämte kan spänningarna via svagströms- och lågspänningsledningar intränga i byggnader och vålla brand eller annan skada.

Farliga avståndsverknings kan också uppträda genom förhöjda markpotentialer. Härmed avses det förhållandet att jordslutningsströmmen, vilken återledes via marken till anläggningen genom transformatorns jordförbindning, medför avsevärda spänningssättningar i marken omkring de platser, där strömmen tränger ned i och lämnar jord. På grund av jordens motstånd mot den elektriska strömmen uppstår spänningsskillnader dels mellan jordförbundna anläggningsdelar och marken (beröringsspänning) och dels mellan olika punkter på markytan på ett stegs inbördes avstånd (stegspänning). Tidigare kunde verkningarna av de vid jordfel uppträdande förhöjda markpotentialerna huvudsakligen medföra risk för farliga beröringsspänningar vid kontakt med strömförande anläggningsdel. Sedan vid anläggningar för spänning över 100 kV övergång skett till direktjordad drift, kan numera även uppträda för människor och djur farliga stegspänningar ävensom vissa induktions- och influensverknings i närbelägna ledningar för svagström och lågspänd starkström.

Härefter följer i propositionen (s. 12—13) en redogörelse för olika skyddsåtgärder, vartill utskottet får hänvisa.

Under den tid storkraftsystemen drivits direktjordade har enligt de sakkunniga inga andra personskador rapporterats än sådana olycksfall genom influens, vilka inträffat på grund av oförsiktighet vid arbete på urkopplade högspänningsledningar. De materiella skadorna har varit begränsade och huvudsakligen bestått däri, att i svagströmsanläggningarna säkringar och överspänningsskydd förstörts. De totala reparationskostnaderna i samband med sådana skador har för tiden 1951—november 1956 uppgått till omkring 25 000 kr. Kostnaden för skyddsåtgärder vid svagströmsanläggningar har under samma tid för televerkets och statens järnvägars del belöpt på sammanlagt cirka sju miljoner kr. Om åtgärder med

motsvarande skyddsverkan i stället vidtagits vid befintliga kraftanläggningar, skulle de enligt beräkning ha kostat omkring 100 miljoner kr.

De sakkunniga har framhållit, att det vid tillkomsten av 1902 års lag icke fanns anledning att närmare uppmärksamma andra verkningar av elektrisk ström än närverkningar genom överslag eller direkt kontakt mellan olika ledningar och av induktion föranledda ljudstörningar i teleledningar. Farliga avståndsverkningar nämndes ej heller i diskussionerna kring lagen. Den av kraftindustrin numera utnyttjade tekniken för överföring av stora effekter över långa avstånd medför däremot risker för störande inverkan på andra elektriska anläggningar av helt annan art och omfattning än dem, med vilka man tidigare hade anledning räkna. Det är framförallt de farliga avståndsverkningarna genom induktion, influens och förhöjda markpotentialer som föranlett de sakkunniga att föreslå ändringar i lagen. Avståndsverkningar i form av korrosion å metallmantlade jordkablar, vilkas mantlar frätes sönder genom inverkan av läckströmmar i marken från likströmsanläggningar, samt radiostörningar genom induktion från starkströmsanläggningar har däremot ansetts falla utanför utredningsuppdraget. Beträffande radiostörningarna har hänvisats till att frågan om särskild lagstiftning rörande åtgärder mot sådana störningar är under övervägande inom telestyrelsen.

I fråga om riskerna för farliga avståndsverkningar intar f. n. de direktjordade kraftanläggningarna för spänningar över 100 kV en särställning. Det driftsätt som tillämpas vid sådana anläggningar medför å ena sidan väsentliga tekniska och ekonomiska fördelar för dessas innehavare och därmed ur kraftförsörjningssynpunkt för det allmänna. Men med detta driftsätt följer å andra sidan också den nackdelen, att vid fel på anläggningarna fara för skada å person och egendom kan uppstå inom ett mycket vidsträckt område kring ledningarna. Med hänsyn härtill kan det i och för sig finnas fog för att vid meddelande av koncession å sådan ledning uppställa villkor om vidtagande av särskilda åtgärder för att åstadkomma en väsentlig reduktion av riskerna. Men då i så fall de ekonomiska fördelarna av direktjordningen skulle bortfalla eller högst väsentligt reduceras samt för landets kraftförsörjning besvärande drifttekniska olägenheter kan uppstå, har de sakkunniga avstått från att kräva sådana åtgärder. De har i stället funnit det berättigat att endast fordra, att de med avståndsverkningarna förbundna riskerna i skäligen grad nedbringas genom särskilda, i regel mindre kostsamma åtgärder vid de störda anläggningarna.

Nu anförda omständigheter bör enligt de sakkunnigas mening föranleda viss modifiering av lagens på prioritetsgrundsatsen byggda regler om den inbördes skyldigheten för elektriska anläggningars innehavare att vidta och bekosta skadeförebyggande åtgärder samt att utge skadestånd. De sakkunniga har därför föreslagit sådan ändring av reglerna om skyddsåtgärder i 5 §, att det skall ankomma på innehavaren av en direktjordad anläggning för spänning över 100 kV att i princip vidta och bekosta även de

åtgärder mot induktion, influens eller inverkan från anläggningen av förhöjda markpotentialer, vilka erfordras till skydd för senare utförda svagströmsanläggningar och starkströmsanläggningar med en spänning av högst 600 V. I samband härmed har de även i övrigt omarbetat reglerna om vidtagande av skyddsåtgärder samt framlagt förslag till regler om fördelning av kostnaderna för sådana åtgärder. De har vidare förordat, att bestämmelserna i 6 § om ersättningsskyldighet för skada å elektrisk anläggning jämkas så, att ersättningsansvar för anläggningsinnehavare inträder vid underlåtenhet att vidta skyddsåtgärder enligt de förslagna reglerna i 5 §.

Såsom framgår av den översiktliga redogörelsen för gällande lagbestämmelser äger enligt huvudregeln i 4 § tredje man, som lidit skada genom inverkan av elektrisk ström från anläggning med egen generator eller transformator, rätt till ersättning för skadan, även om vårdslöshet icke förekommit vid anläggningens utförande eller skötsel. Sådan rätt föreligger enligt paragrafens tredje stycke dock icke i det fall att skadan uppkommit vid lågspänningsanläggning, som till hela sin sträckning är förlagd inom byggnad eller inhägnad gård eller under jordytan. På grund av den särskilda risk för skada som avståndsverkningarna medför har de sakkunniga föreslagit, att om vid sådan lågspänningsanläggning skadan skett till följd av induktion eller annan dylik avståndsverkan, tredje man skall få rätt till ersättning enligt huvudregeln. De har vidare förordat sådan ändring av regressreglerna i 9 §, att den anläggningsinnehavare, som utgivit ersättning till tredje man för skada genom induktion, influens eller inverkan av förhöjda markpotentialer från annan anläggning, äger att av dennas innehavare återfå vad han utgivit, oberoende av om skadan vållats genom vårdslöshet vid denna anläggnings utförande eller skötsel.

Slutligen har de sakkunniga föreslagit, att i 11 § som ett nytt andra stycke införes bestämmelser, enligt vilka domstol skall i mål om vidtagande eller bekostande av skyddsåtgärder samt om ersättning för skada genom elektrisk ström inhämta yttrande från en särskilt härför inrättad statens nämnd för elstörningsfrågor.

Yttrandena

Beträffande yttrandena får utskottet hänvisa till propositionen (s. 15).

Departementschefen

Chefen för kommunikationsdepartementet, *statsrådet Skoglund*, anför.

1902 års lag har, oaktat den varit i kraft under mer än 50 år, i sak icke ändrats såvitt gäller de stadganden, som varit föremål för de sakkunnigas översyn. Under denna långa tid har skett en snabb teknisk utveckling i vad gäller såväl produktionen som distributionen av elkraft. Den ständigt ökande kraftförbrukningen samt de i allmänhet långa av-

stånden mellan produktionsställen och förbrukningsplatser har lett till, att överföringsledningar för allt högre spänning kommit i bruk. Drifttekniska och ekonomiska skäl har föranlett, att anläggningar för spänning över 100 kV i allmänhet drives direktjordade. Direktjordningen medför stora fördelar för landets kraftförsörjning i form av jämnare och bättre driftförhållanden men är även förbunden med nackdelar i form av ökade risker för farliga avståndsverkningar av ström. Sålunda kan induktionsverkningar numera uppträda inom stora områden, då fel uppkommer i direktjordade anläggningar. Berörda förhållanden, vilka icke kunnat förutses vid lagens tillkomst, har lett till att lagens bestämmelser blivit i vissa avseenden föråldrade.

Det är framförallt de farliga avståndsverkningarna genom induktion och förhöjda markpotentialer — verkningar som gör sig gällande vid fel i kraftanläggningarna — vilka nu aktualiserat den omarbetning av vissa lagens bestämmelser som skett i sakkunnigförslaget. Även om risken för farliga influensverkningar ökat som en följd av att ledningar för höga spänningar kommit till användning, torde dock böra beaktas att influensverkningarna snabbt avtar med ökat avstånd till kraftledningen och att de därför icke utgör lika stor fara för skada som de andra nyss nämnda avståndsverkningarna.

I främsta rummet är det angeläget att sådana skyddsanordningar kommer till användning, som i tillräcklig omfattning begränsar de för person och egendom farliga verkningarna av den elektriska strömmen. Detta synes böra komma till uttryck i lagen, vars hithörande bestämmelser bör avse vidtagande av anordningar icke blott, såsom f. n. är fallet, till skydd för elektriska anläggningar utan även till skydd för person eller annan egendom än elektrisk anläggning. I vad angår förhållandet mellan olika elektriska anläggningar regleras f. n. skyldigheten att vidta och bekosta skyddsåtgärder helt på grundval av en anläggnings prioriteringsställning, dvs. innehavaren av en yngre anläggning skall, även om denna är av ofarlig natur, svara för erforderliga skyddsanordningar. Med hänsyn till de påtagliga risker för skada genom induktion eller inverkan av förhöjda markpotentialer, som driften av direktjordade högspänningsanläggningar medför, bör även enligt min mening den här uppställda prioriteringsgrundsatsen underkastas en viss modifiering. Sålunda bör dessa anläggningars innehavare åläggas att även i förhållande till senare tillkomna anläggningar för svagström eller lågspänd starkström — anläggningar som är i särskild grad utsatta för avståndsverkningarna — vidta och bekosta behövliga skyddsåtgärder mot sådan skada.

I hög grad är även påkallat, att allmänheten i ökad omfattning får ersättning för inträffad skada. Det kan nämligen numera knappast anses motiverat att den, som vid en inomhusanläggning för spänning av högst 250 V lider skada genom inverkan av en främmande ström som inkommit

i anläggningen, icke skall ha samma rätt till ersättning som om skadan inträffat vid t. ex. den matande distributionsanläggningen.

Vissa skäl, främst den snabba utveckling inom såväl starkströms- som svagströmstekniken som ägt rum sedan lagens tillkomst, talar i och för sig för att en fullständig överarbetning av lagens samtliga bestämmelser kommer till stånd. Till denna fråga, som tarvar ingående överväganden, är jag dock icke nu beredd att ta slutlig ståndpunkt. Jag kommer emellertid att även i fortsättningen ägna frågan särskild uppmärksamhet. Under alla förhållanden skulle för en allmän översyn av lagen krävas lång tid på grund av de föreliggande tekniska och rättsliga spörsmålen invecklade beskaffenhet. Jag har därför funnit det så mycket mer angeläget att icke dröja med att framlägga förevarande förslag. Med hänsyn till att här endast är fråga om en partiell reform av lagen, har jag ansett mig böra föreslå endast oundgängligen nödvändiga ändringar i lagtexten.

De särskilda förslagen

1 §.

Departementschefen

Denna paragraf har icke berörts av de sakkunniga.

Jag föreslår emellertid, att i paragrafens sista stycke vidtas en redaktionell ändring, föranledd av att 91 § lagen om expropriation tidigare upphävts.

4 §.

Gällande rätt

I 4 § regleras anläggningsinnehavares ansvarighet för skada å person eller annan egendom än elektrisk anläggning. Som huvudregel stadgas att innehavare av anläggning, som har egen generator eller transformator, ansvarar oberoende av vållande för skada som orsakats genom inverkan av elektrisk ström från anläggningen. Om anläggningen icke har egen generator eller transformator, åvilas ansvaret i stället innehavaren av den med sådan apparat utrustade anläggning, från vilken strömmen tillförts förstnämnda anläggning. Det så angivna strikta ansvaret begränsas emellertid genom särskilda undantagsbestämmelser. Sålunda föreskrives att anläggningens innehavare icke är ansvarig för skada som tillkommit genom händelse av högre hand, där han icke kunnat genom iakttagande av föreskrivna skyddsåtgärder avvända skadan. Är elektrisk anläggning till hela sin sträckning förlagd inom byggnad eller inhägnad gård eller under jordytan och överstiger ej den största effektiva spänningen 250 V, skall vad i 4 § eljest är stadgat icke medföra skyldighet att ersätta skada. Slutligen föreskrives att med generator eller transformator avses i förevarande paragraf icke apparat, som alstrar ofarlig elektrisk ström för användning i telegraf-, telefon- eller annan dylik anläggning. Innehavare av svag-

strömsanläggning är därför icke ersättningsskyldig enligt förevarande stadganden för skada som inträffar genom ström från anläggningen.

De sakkunniga och yttrandena över deras förslag

En utförligare redovisning av de sakkunnigas förslag och yttrandena återfinnes i propositionen (s. 18—21).

De sakkunniga har icke funnit anledning att föreslå ändring av andra stadganden i förevarande paragraf än beträffande den särskilda undantagsbestämmelse, enligt vilken anläggningsinnehavare ej ansvarar strikt för skada som uppkommit genom inverkan av ström från vissa lågspänningsanläggningar i skyddat läge, bl. a. de s. k. husinstallationerna. Enligt deras mening bör emellertid, om den skadegörande strömmen inkommit i en sådan förbrukningsanläggning genom induktion, influens eller förhöjda markpotentialer, strikt ersättningsansvar åläggas innehavaren av den anläggning, från vilken den skadegörande strömmen utgått.

De sakkunniga har även i övrigt velat modernisera berörda stadgande. F. n. är den däri uppställda ansvarsbegränsningen beroende av anläggningens yttre utformning, nämligen huruvida anläggningen till hela sin sträckning är förlagd inom byggnad eller inhägnad gård eller under jordytan. Enligt de sakkunniga är det emellertid lämpligt att knyta ansvarsbegränsningen icke till anläggningens utformning utan till det faktum, att skadan uppkommer inom byggnad eller inhägnad gård. Strömleverantörens ansvarighet skulle härigenom vid konsumentanläggningar för lågspänning bli begränsad till skador från ledning, som konsumenten har framdragen utanför byggnad eller inhägnad gård, samt till skador från sådana ledningar inom byggnad eller inhägnad gård, vilka strömleverantören må inneha och vilka icke är hänförliga till förbrukningsanläggning — t. ex. sådan ledning mellan servisinföring och mätare, till vilken strömleverantören förbehållit sig dispositionsrätten.

Förslaget om införande av strikt ansvar för skada, som vid förbrukningsanläggning för lågspänning uppkommit inom byggnad eller inhägnad gård genom induktion, influens eller förhöjda markpotentialer, har tillstyrkts eller lämnats utan erinran i de flesta yttrandena.

De sakkunnigas förslag till utvidgning av det strikta skadeståndsansvarets tillämpningsområde har avstyrkts av *svenska elverksföreningen*, *svenska vattenkraftföreningen* och *vattenkraftföreningens särskilda representanter*, vilka framhållit, att den distribuerade elenergin allmänt levereras med sådan spänning och under sådana förhållanden att fara för skada icke helt kan undvikas. De har därför funnit egendomligt att ge den som inomhus lider skada till följd av distributionsström långt mindre möjligheter att utfå ersättning än den som lider skada av induktionsström. Även om riskerna för induktionsskador icke bör förringas, är det icke oundgängligen nödvändigt att så skärpa ansvaret som skett i de

sakkunnigas förslag. Tillfyllest skulle vara att i princip föreskriva skadeståndsskyldighet för den inducerande anläggningens innehavare, då denne visas ha varit vållande till skadan.

Departementschefen (vid lagrådsremissen)

Enligt 4 § gäller som huvudregel att innehavare av elektrisk starkströmsanläggning med egen generator eller transformator är ersättningsskyldig för skada, som genom inverkan av ström från anläggningen tillfogas person eller annan egendom än elektrisk anläggning, ändock att vållande till skadan icke kan tillräknas honom. Denna strömleverantörens ersättningsskyldighet begränsas emellertid väsentligen genom ett stadgande, vari utsäges att, om elektrisk anläggning till hela sin sträckning är förlagd inom byggnad eller inhägnad gård eller under jordytan och den största effektiva spänningen ej överstiger 250 V, vad i denna paragraf är stadgat icke skall medföra skyldighet att ersätta skada. I de fall, då berörda undantagsstadgande skall tillämpas, är den skadelidande för rätten till ersättning hänvisad till att åberopa allmänna skadestandsregler om vållande. Huruvida ersättning enligt 1902 års lag eller enligt allmänna skadestandsregler utgår för skada som inträffar vid en förbrukningsanläggning för lågspänd starkström beror således ofta på anläggningens yttre utformning. Har sådan anläggning till blott en del icke det skyddade läge som nyss berörts, blir huvudregeln tillämplig. Så är t. ex. fallet, om skadan uppkommer inom byggnad och orsakas genom inverkan av ström från förbrukningsanläggning, i vilken ingår en luftledning som icke tillika befinner sig inom inhägnad gård eller som sträcker sig utanför befintlig inhägnad. Men om skadan inträffar vid en inomhusanläggning, vilken tillförs ström via en jordkabel eller en distributören tillhörig luftledning som slutar inuti byggnaden, utgår icke ersättning enligt lagen ens om skadan orsakats av främmande ström. En dylik ström kan ha tillförts inomhusanläggningen via den matande distributionsanläggningen på flera sätt, såsom att en denna tillhörig luftledning kommit i kontakt med en högspänningsledning eller att distributionsanläggningen eljest mottagit induktionsström från en starkraftanläggning. I sistnämnda fall blir även distributionsanläggningens nolledare strömförande, och denna ström kan via nolledaren förmedlas till skyddsjordade förbrukningsapparater såsom elspisar o. d., varvid skada kan inträffa. På grund av den lydelse berörda undantagsstadgande erhållit torde rätt till ersättning för skada, som må uppkomma till följd av att farlig ström tillföres en vanlig telefonapparat, icke föreligga enligt 4 §, därest ledningen till telefonstationens växel utgöres av jordkabel.

Särskilt i betraktande av de farliga verkningar genom induktion som numera kan uppträda inom stora områden är det icke tillfredsställande att den som inomhus lider skada genom inverkan av främmande ström ofta blir nödsakad att åberopa allmänna skadestandsregler om vållande

för att kunna få ersättning. Det lärer f. ö. ofta vara svårt att påvisa vållande hos den inducerande anläggningens innehavare eller dennes anställda, eftersom induktionsströmmarna ofta förorsakas av sådana jordfel som är en följd av åska. Resultatet skulle då med nuvarande regler ej sällan bli det, att den skadelidande icke får någon ersättning alls. De sakkunniga har nu föreslagit, att undantagsbestämmelsen icke skall gälla, när den skadegörande strömmen inkommit i en förbrukningsanläggning för lågspänning till följd av induktion eller annan dylik avståndsverkan, varmed avses influens eller förhöjda markpotentialer. Förslaget utgör ett steg i rätt riktning för att tillförsäkra allmänheten ett behövt skydd mot farliga verkningar av elektrisk ström. I likhet med vissa remissinstanser anser jag emellertid, att övervägande skäl talar för att den skadelidande blir berättigad till ersättning enligt huvudregeln i förevarande paragraf även i sådana fall, då strömmen inkommit i förbrukningsanläggningen på annat ej åsyftat sätt, t. ex. genom överslag eller direkt kontakt mellan olika ledningar. Även om i sistnämnda fall vållande till skadan ofta lär kunna påvisas, blir dock den skadelidandes rätt bättre tillgodosedd genom en regel, enligt vilken ersättning utgår oavsett huruvida vållande ligger annan till last. I den mån skada kan uppkomma genom inverkan av en medelst elektrolytisk korrosion inkommen ström, bör enligt min mening gälla samma ersättningsregel som i fråga om skada genom annan främmande ström. Om skada inträffar inomhus vid en svagströmsanläggning genom inverkan av en däri inkommen främmande ström, bör likaledes ersättning utgå enligt huvudregeln — bortsett från det även enligt gällande lag undantagna, i praktiken säkerligen sällsynta fallet att den främmande strömmen härrör från en förbrukningsanläggning för lågspänd starkström inom samma byggnad.

Enligt min mening bör därför berörda undantagsstadgande framdeles bli tillämpligt endast med avseende å skada, som vid förbrukningsanläggning för lågspänd starkström uppkommer genom inverkan av den i anläggningen normalt förekommande strömmen. Med förbrukningsanläggning avses här sådana, vanligen fastighetsägaren tillhöriga ledningar, över vilka strömleverantören icke utövar bestämmanderätten — alltså i regel ledningar mellan mätare och uttagningsställen — jämte till dessa ledningar anslutna förbrukningsapparater, såsom elspis, kylskåp, tvättmaskin, radiomottagningsapparat, lampor etc. I televisionsradiomottagare transformeras spänningen upp till cirka 18 000 V. Även andra förbrukningsapparater förekommer, i vilka spänningen upptransformeras till mer än 250 V — t. ex. ljudradiomottagare, vissa lysrör, oljeeldningsaggregat, diatermi- och röntgenapparater. Dylika apparater, av vilka flera är underkastade särskilt provningstvång, är emellertid utförda på sådant sätt, att risk för skada av den högspända strömmen är mycket liten, såvida ingrepp ej sker i apparaten. För röntgenanläggningar gäller dessutom sär-

skilda av kommerskollegium utfärdade föreskrifter. Om dessa föreskrifter följs, anses skada icke kunna inträffa. Med den lydelse som undantagsstadgandet erhållit i sakkunnigförslaget skulle apparatens ägare enligt huvudregeln i 4 § bli strikt ersättningskyldig för skada, som orsakas av den högspända strömmen. Ett så strängt ansvar, vilket skulle avse även det fall, att en montör skadas av strömmen, medan han är sysselsatt med att i ägarens bostad avhjälpa fel i apparaten, skulle dock vara obilligt mot apparatens ägare. Tillräckligt synes i stället vara, att denne blir ersättningskyldig enligt allmänna regler om vållande, såsom då han underlåter att förekomma obehöriga ingrepp i apparaten eller eljest försummar att iaktta gällande säkerhetsföreskrifter. Vad angår t. ex. industrier och sjukhus är därjämte att märka, att de anställda får ersättning enligt yrkeskadeförsäkringslagen, om de skadas av elektrisk ström från maskiner eller andra apparater, med vilka de arbetar.

Förevarande stadgande torde kunna utformas så, att strikt ersättningsansvar enligt huvudregeln icke inträder med avseende å skada, som vid förbrukningsanläggning för starkström uppkommer genom inverkan av ström, vilken införts i anläggningen med en effektiv spänning av högst 250 V. Med en sådan lydelse blir stadgandet visserligen tillämpligt även i fall, då lågspänd starkström genom separat transformator omvandlas till högspänd ström för att generellt användas inom en förbrukningsanläggning. Av tekniska och ekonomiska skäl är det emellertid opraktiskt att i större omfattning förbruka högspänd starkström efter upptransformering av lågspänd sådan ström. Något fall, i vilket en förbrukningsanläggning utförts på nu angivna sätt, är icke känt. Skulle detta i något sällsynt undantagsfall likväl förekomma, åligger det naturligtvis anläggningens innehavare att iaktta särskilt stor försiktighet, om han låter utomstående få tillträde till anläggningslokalen. För att den i stadgandet uppställda ansvarsbegränsningen skall inträda bör slutligen gälla, att skadan uppkommit inom byggnad eller inom inhägnad gård, varmed i förevarande hänseende torde kunna jämföras t. ex. ett inhägnat industriområde. Av praktiska skäl synes icke påkallat, att från ersättningsansvar enligt huvudregeln undanta skada, som utanför byggnad eller inhägnad gård uppkommer genom inverkan av ström från elektrisk anläggning vilken är förlagd under jordytan.

Enligt 4 § är den som lider skada genom inverkan av elektrisk ström f. n. hänvisad att söka ersättning av *en* bestämd anläggnings innehavare. Om två starkströmsanläggningar medverkat till skadan på så sätt, att ström från anläggning med högre spänning inkommit i anläggning med lägre spänning och där orsakat skada till person, skall ersättningsanspråket sålunda riktas mot innehavaren av närmaste anläggning med egen generator eller transformator. Detta innebär bl. a. att, om skada av ström uppkommer vid en förbrukningsanläggning för lågspänd starkström, er-

sättningsskyldighet för skadan normalt åvilar innehavaren av den matande distributionsanläggningen. Det förekommer emellertid fall, då distributionsanläggningen tillförs ström från en transformatorstation som ägs och innehas av en kraftgrossist. I sådant fall är den senare ansvarig för skadan. Denna lösning av frågan vilken av flera anläggningsinnehavare som skall ersätta skadan har den fördelen, att den ersättningsberättigade icke behöver stanna i tvivelsmål mot vem han skall rikta sitt ersättningsanspråk.

Enligt sakkunnigförslaget skall emellertid den, som vid förbrukningsanläggning för lågspänd starkström lider skada genom inverkan av en medelst induktion eller annan dylik avståndsverkan från annan anläggning inkommen ström, rikta sitt ersättningsanspråk mot innehavaren av den anläggning, varifrån strömmen utgått. Om sådan skada i stället inträffar vid en distributionsanläggning för lågspänd starkström, synes de sakkunniga ha ansett, att ansvaret liksom f. n. skall åvila denna anläggnings innehavare. Att olika regler skall gälla alltefter platsen för skadans uppkomst synes icke lämpligt. Den skadelidande bör icke betungas med besvär och kostnader för att söka reda på varifrån den skadegörande strömmen ursprungligen kommit. En enskild abonnent, som lider skada genom att en främmande ström inkommit i hans anläggning, bör i stället alltid med sitt ersättningsanspråk kunna vända sig mot innehavaren av den anläggning med egen generator eller transformator, från vilken den normala driftströmmen levereras. Enligt min mening bör därför den nuvarande ordningen, mot vilken inga anmärkningar framkommit, gälla även i fortsättningen.

Lagrådet

Tre av lagrådets ledamöter, justitieråden *Walén* och *Hagbergh* samt regeringsrådet *Klackenberg*, yttrade (prop. s. 75—76).

Skadeståndsbestämmelserna i 1902 års lag äro, såsom departementschefen framhållit, i behov av en mera genomgripande revision än som avses med det nu föreliggande förslaget. Brister kvarstå sålunda på flera punkter. En betydelsefull fråga är vad som i 4—10 §§ skall förstås med »elektrisk anläggning». I förslaget brukas detta uttryck, liksom i 1902 års lag, utan att i lagtexten närmare angives vad därmed åsyftas. Under förarbetena till lagen uttalades inom högsta domstolen att det med skäl kunde ifrågasättas, huruvida språkbruket tilläte att en biledning, som endast hade till ändamål att från elektricitetsverkets huvudledning för konsumtion emottaga elektrisk ström, i och för sig betraktad kunde betecknas som en självständig elektrisk anläggning. Även det riksdagsutskott som behandlade förslaget till lag i ämnet fäste uppmärksamheten vid den svårighet som följde med användandet av uttrycket elektrisk anläggning men omnämnde särskilt »konsumtionsanläggningar vilka, såsom i regel förlagda inomhus,

oftast förbruka ström av lågspänning». Vidare uttalade utskottet, att en »telefonapparat jämte sin till centralstationen förande ledning» måste vara att anse såsom en särskild anläggning i det fall att ägaren ej är densamma som till huvudanläggningen (stationen).

I det remitterade förslaget användes, förutom uttrycket elektrisk anläggning, i 4 § även uttrycket förbrukningsanläggning, tydligen för att därmed utmärka ett särskilt slag av elektriska anläggningar. Föredragande departementschefen anför härom, att med förbrukningsanläggning avsåges sådana, vanligen fastighetsägaren tillhöriga ledningar, över vilka strömlieferantören icke utövar bestämmanderätten — alltså i regel ledningar mellan mätare och uttagningsställen — jämte till dessa ledningar anslutna förbrukningsapparater, såsom elspis, kylskåp, tvättmaskin, radiomottagningsapparat, lampor o. s. v. Det antydes ej någon skillnad mellan det fall att förbrukningsapparaten tillhör fastighetsägaren eller att den utgör t. ex. en hyresgästs egendom. Ej heller göres något uttalande i frågan huruvida en elspis o. d., som tillhör annan än fastighetsägaren, i och för sig kan anses utgöra elektrisk anläggning.

Närmast till hands synes ligga, att omfattningen av en konsumtionsanläggning (i den bemärkelse riksdagsutskottet avsett) ej anses växla alltefter de apparater som vid det ena eller andra tillfället äro anslutna vid uttagningsställena eller efter äganderätten till sådana apparater. Till anläggningen skulle då i regel icke hänföras vanliga lösa förbrukningsapparater. Tillkoppling av sådana apparater innefattar med angiven utgångspunkt endast ett sätt att använda den elektriska anläggningen. Det är även ovisst, om den bestämning av begreppet förbrukningsanläggning som departementschefen givit utan vidare låter sig använda exempelvis vid tillämpning av 5 och 6 §§ i lagen. Måhända får man i vissa hänseenden analogt tillämpa de regler som gälla skada å den egentliga anläggningen även vid skada å förbrukningsapparat, oavsett vem som är ägare därtill. Under alla omständigheter förekomma svårbedömda gränsfall. Vid den nu aktuella begränsade revisionen av lagen torde dessa frågor få lämnas öppna och överlämnas att besvaras i rättstillämpningen.

Departementschefen

Beträffande innebörden av det i förslagets 4 § använda begreppet förbrukningsanläggning, har lagrådets flesta ledamöter, i motsats till vad jag uttalat i det remitterade protokollet, funnit det ligga närmast till hands att i regel icke hänföra vanliga lösa förbrukningsapparater till en förbrukningsanläggning. Det är visserligen tvivelaktigt, om den tolkning angående rätta innebörden av uttrycket förbrukningsanläggning, för vilken de flesta av lagrådets ledamöter uttalat sig, låter förena sig med vad som ur tekniska synpunkter är naturligt att hänföra till sådan anläggning. Då uppmärksamheten nu emellertid fästs på att frågan angående omfatt-

ningen av en förbrukningsanläggning kan, mot vad jag tidigare räknat med, vara tveksam, anser jag mig kunna ansluta mig till den ståndpunkten, att vad som skall förstås med sådan anläggning får, i avbidan på den allmänna översyn av lagen som torde bli nödvändig, överlämnas åt rättstillämpningen att besvara.

Motionen

Vad begreppet »elektrisk anläggning» beträffar har lagrådet i sitt yttrande diskuterat därmed sammanhängande tolkningsfrågor men ansett att dessa frågor vid den nu aktuella revisionen av lagen får lämnas öppna och överlämnas att besvaras vid rättstillämpningen. Detta är dock ingen tillfredsställande rättsordning. Man bör på en lag kunna ställa det kravet att de, som har rätt rätta sig efter lagen, vet vad de olika lagbestämmelserna innebär i fråga om skyldigheter och rättigheter. Såväl den skadelidande (fastighetsägaren-konsumenten) som den skadevällande (kraftdistributören) bör på förhand veta om lagen medger skadestånd respektive medför skadeståndsskyldighet vid inträffad skada.

Den vanligast förekommande standardspänningen till jord är 220 volt. Vid landsbygdsdistribution måste man dock särskilt inom glesbygder hålla en högre spänning för att spänningen skall kunna hållas vid ett tillräckligt högt värde vid inträffande högbelastning. Detta medför emellertid att spänningen, t.ex. nattetid då belastningen är mycket låg, kan komma att väsentligt överstiga 220 volt. De transformatorer, som användes för matning av lågspänningsnät, brukar i allmänhet utföras för en s.k. tomgångsspänning av mellan 230 och 240 volt till jord. Om hänsyn även togs till den spänningshöjning, som uppkommer vid låg belastning till följd av minskat spänningsfall i den matande högspänningsledningen, kan spänningen på förbrukningsplatsen tillfälligtvis komma att även under normala driftförhållanden överstiga den angivna gränsen, 250 volt till jord. — — —

En måttlig spänningshöjning kan, med nu gällande bestämmelser om isolationstillstånd och skydd mot oavsiktlig beröring av spänningsförande del, inte sägas åstadkomma ökad risk för skada på anläggningen som sådan eller på person eller egendom. En sådan spänningshöjning kan dock medföra skada på till anläggningen anslutna lampor eller andra bruksföremål, främst genom att lampornas eller bruksföremålens brukstid förkortas. En konsument eller anläggningsägare kan vid den nu i lagen angivna spänningsgränsen kräva skadestånd så snart spänningen överstigit 250 volt, utan att den högre spänningen tillförts anläggningen genom överledning eller avståndsverkan genom induktion från annan anläggning med högre spänning. Detta kan knappast anses vara lagstiftarnas mening.

Departementschefen har för sin del ansett att det berörda undantagsstadgandet framdeles skall bli tillämpligt endast med avseende å skada, som vid förbrukningsanläggning för lågspänd starkström uppkommer genom inverkan av den i anläggningen normalt förekommande strömmen (sid. 22). Under hänvisning härtill och vad ovan anförts synes en annan lydelse av 4 § vara motiverad. Lagparagrafen bör därför formuleras så att undantagsstadgandet ges tillämpning vid de spänningar, som vid normalt förekommande driftförhållanden kan uppkomma i lågspänningsanläggningar.

5 §.

Vidtagande av skyddsåtgärder (1 mom. och 2 mom. första stycket)*Gällande rätt*

I 5 § stadgas f. n. att innehavare av en elektrisk anläggning, som då den tas i bruk befinner genom induktion eller annorledes vålla skada å förut befintlig sådan anläggning eller hinder i dess drift, är pliktig att ofördröjligen vidta de anordningar eller förändringar å endera anläggningen, vilka erfordras till förekommande av dylik inverkan. Vidare föreskrives att, om denne underlåter göra vad på honom ankommer, den andra anläggningens innehavare äger att på den försumliges bekostnad verkställa vad i sådant hänseende erfordras.

De sakkunniga och yttrandena över deras förslag

I detta avsnitt får utskottet utöver vad nedan upptages hänvisa till propositionen (s. 25—33).

De sakkunniga har icke ansett sig höra uppta frågan om vidtagande av åtgärder till skydd för tredje man. Som skäl för sin ståndpunkt har de anfört, att frågan icke omfattats av utredningsuppdraget och att den kan sägas vara reglerad i administrativa författningar, genom vilka avses att trygga en nöjaktig säkerhetsteknisk standard vid elektriska anläggningar. En omarbetning av 1902 års lag är ej heller behövlig för att genomföra eventuellt erforderliga ändringar i avseende på skyldigheten att vidta skyddsåtgärder gentemot tredje man. Eftersom innehavare av elektrisk anläggning i 1902 års lag ålagts en i princip oinskränkt tredjemansansvarighet, är det i regel även utan särskilt stadgande klart vem som har att vidta erforderliga skadeförebyggande åtgärder.

Enligt den föreslagna *huvudregeln* åligger det — i överensstämmelse med prioritetsprincipen — innehavaren av senare utförd elektrisk anläggning att vidta skyddsåtgärder som skäligen finns påkallade för att förebygga, att anläggningen genom induktion eller annorledes vållar skada å en äldre anläggning eller hinder i dess drift samt för att förebygga att förstnämnda anläggning utsättes för sådan skada eller sådant hinder genom inverkan från tidigare tillkommen elektrisk anläggning. 5 § i dess nuvarande lydelse saknar visserligen direkt motsvarighet till föreskriften att anläggningens innehavare skall vidta skyddsåtgärder även till undvikande av skada å den egna anläggningen. I denna del innebär dock förslaget endast en vidare utveckling av gällande rättsuppfattning, att en ny anläggnings innehavare har att vidkännas de ekonomiska konsekvenserna av sådan menlig inverkan, om icke vårdslöshet legat en äldre anläggnings innehavare till last. Vad som i ett visst fall skall anses konstituera prioritet i förhållandet mellan olika anläggningar bör enligt de sakkunnigas mening liksom hittills överlämnas åt rättstillämpningen att avgöra. Vid

meddelande av koncession å anläggning kan dock göras förtydligande uttalanden i frågan.

Enligt *undantagsregeln* skall innehavare av vissa högspänningsanläggningar vidta skyddsåtgärder mot skada eller hinder, som genom induktion eller annan dylik avståndsverkan — varmed åsyftas influens och förhöjda markpotentialer — kan uppkomma för vissa senare utförda elektriska anläggningar. De sakkunniga har nämligen funnit berättigat, att innehavaren av en särskilt farlig högspänningsanläggning ålägges att fortlöpande tillse, att anläggningen icke genom sådana avståndsverkningar orsakar skador å främst svagströms- och lågspända starkströmsanläggningar. Någon särskild efterforskningsplikt i förhållande till senare tillkomna anläggningar av sistnämnda natur har dock icke föreslagits för innehavaren av den farliga anläggningen. I lagtextförslaget har därför angetts, att skyldigheten endast skall gälla gentemot en för honom känd anläggning. Detta bör i sin tur ses mot bakgrunden av den upplysningsplikt som föreslås skola åvila den som ämnar utföra elektrisk anläggning.

Beträffande frågan vilka farliga anläggningar som beröres av undantagsregeln har de sakkunniga till en början anført, att omfattningen av det område, inom vilket farliga avståndsverkningar kan uppträda, i avgörande grad är beroende av jordslutningsströmmens styrka. Då stora jordslutningsströmmar kan uppkomma vid de direktjordade anläggningarna, har de funnit det motiverat att inskränka den på större »farlighet» grundade skyldigheten att vidta skyddsåtgärder till direktjordade och med dem i fråga om sättet för transformatornollpunkternas jordning jämställda anläggningar. I avsikt att från sådan skyldighet utesluta anläggningar, vilka icke ens vid direktjordning ger upphov till mer omfattande avståndsverkningar, har gränsen mellan en farlig och en mindre farlig anläggning dragits vid en sådan jordslutningsström som vid enfasigt jordfel kan överstiga 500 ampere. Detta värde har ansetts lämpligt med hänsyn till att det ligger klart över de strömvärden, som kan väntas vid enfasiga jordfel i system vilka är eller framdeles kan bli jordade över peter-senspole e. d., men samtidigt avsevärt under de strömvärden, som kan uppträda vid sådana direktjordade högspänningsanläggningar, vilka föranleder särskilda störningsbegränsande åtgärder. Den föreslagna regeln är sålunda tillämplig å direktjordade och därmed i fråga om farligt driftsätt jämställda anläggningar för spänning över 100 kV.

Kretsen av de starkströmsanläggningar, som skall komma i ånjutande av det utvidgade skyddet, har bestämts i anslutning till en i kommerskollegii kungörelse den 5 maj 1939 med föreskrifter angående utförande och skötsel av elektriska starkströmsanläggningar använd gräns mellan olika slag av sådana anläggningar, nämligen 600 V, vilken är den högsta spänning som förekommer i normala förbrukningsanläggningar. Särskilda skyddsanordningar mot avståndsverkningar vid anläggningar för högre

spänningar behöver i regel icke vidtas utöver de åtgärder, som enligt nämnda föreskrifter skall utföras vid arbete på anläggningarna.

Med avseende å *den närmare innebörden av skyldigheten att vidta skadeförebyggande åtgärder* har de sakkunniga anfört följande.

Elektriska anläggningar måste på grund av administrativa föreskrifter om sådana anläggningars utförande eller med hänsyn till driftsäkerhet och kvalitet alltid utföras med en viss minimistandard i fråga om störningsfrihet och störningskänslighet. Åtgärder som betingas härav bör vidtas och bekostas av anläggningsinnehavaren utan hänsyn till prioritet i förhållande till andra anläggningar. — — —

I praktiken är det icke möjligt att driva skyddskraven så långt, att störningar elektriska anläggningar emellan helt elimineras. Skyddsåtgärder med så vittgående syfte skulle f. ö. många gånger vara tekniskt utförbara och ställa sig alltför betungande för samhället och näringslivet. Man måste därför avstå från att kräva garanti för absolut störningsfrihet. Vad som med skäl kan fordras är i stället att sådana skyddsåtgärder vidtas, som på teknikens rådande ståndpunkt anses ge rimlig grad av driftsäkerhet och riskfrihet. Då dessa fordringar kan förändras med teknikens utveckling, kan någon bestämd norm icke uppställas i lagen. I fråga om åtgärder mot störningar, som medför fara för olycksfall eller brand genom elektrisk ström, bör minimikraven framgå av administrativa föreskrifter, medan åtgärder mot störningar av ofarlig natur lämpligen får grundas på normer och praxis. Vid fastställande av sådana föreskrifter och normer torde även beaktas om kostnaden för en skyddsåtgärd står i rimlig proportion till den skada som avses eliminerad genom åtgärden. — — —

De sakkunniga har även behandlat *frågan vid vilken anläggning berörda skyddsåtgärder skall utföras*. Åtgärderna bör i första hand utföras vid den anläggning, vars innehavare föreslagits skola svara för åtgärderna. Skyddsåtgärderna kan emellertid vara av många olika slag och kan med hänsyn till verkningsgraden utföras alternativt vid den störande eller den störda anläggningen eller vid dem båda. Det är angeläget att lagbestämmelserna underlättar valet i varje särskilt fall av den lämpligaste åtgärden. I enlighet härmed har föreslagits en bestämmelse, enligt vilken skyddsåtgärd skall få vidtas vid annan anläggning än den som i första hand kommer i fråga, därest detta skulle medföra bättre verkan eller leda till lägre kostnad. I regel synes böra undvikas att en skyddsåtgärd utföres av annan än innehavaren av den anläggning, vid vilken åtgärden skall komma till utförande. För det fall att åtgärden lämpligen skall vidtas vid en av annan innehavd anläggning, bör det därför i första hand ankomma på dennas innehavare att dra försorg därom. Den omständigheten, att en skyddsåtgärd skall vidtas vid en av annan innehavd anläggning och alltså utföras av dess innehavare, bör dock icke leda till att det primära ansvaret för att åtgärden kommer till stånd överflyttas på denna anläggnings innehavare. Med hänsyn till angelägenheten av att alla ur teknisk och ekonomisk synpunkt påkallade skyddsåtgärder blir verk-

ställda, är en dylik uppdelning av ansvaret olämplig, särskilt som det ibland kan framstå som tveksamt var åtgärden bör utföras. Enligt sakkunnigförslaget bör därför initiativplikten alltid åvila en bestämd anläggnings innehavare oberoende av var skyddsåtgärderna skall vidtas. I de fall, då åtgärden skall vidtas vid en av annan innehavd anläggning, bör initiativplikten anses fullgjord, när efter erforderlig utredning anmodan härom framställts till den andre anläggningsinnehavaren, som därefter har att svara för att åtgärden kommer till stånd.

De sakkunnigas uttalande att de icke ansett sig böra till behandling uppta frågan om vidtagande av åtgärder till skydd för tredje man har icke kommenterats i det stora flertalet yttranden. Uttalandet har emellertid bemötts av *hovrätten för Nedre Norrland, telestyrelsen, järnvägsstyrelsen* och *svenska järnvägsföreningen*, vilka förordat en reglering av frågan i 1902 års lag.

Den av de sakkunniga upptagna huvudregeln om vidtagande av åtgärder till skydd för elektrisk anläggning har, bortsett från vissa detaljer, icke berörts i de avgivna yttrandena.

Svea hovrätt och *föreningen Sveriges häradshövdingar* har emellertid funnit önskvärt, att lagtexten upptar något uttryck till ledning för bedömandet när en anläggning skall anses ha tillkommit. De har nämligen ansett det vara en föga lämplig utväg att i denna fråga lita till förtydligande uttalanden i administrativ väg i samband med meddelande av koncession.

Frågan om ersättning för materiell skada genom elektrolytisk korrosion har av *telestyrelsen* upptagits till närmare behandling. Denna form av skadegörelse, som består däri att telekablars metallhöljen frätes sönder genom inverkan av läckströmmar från likströmsanläggningar, har på senare år blivit mer och mer aktuell och visat sig vålla ett stort antal fel i telekabelnäten. Eftersom i huvudregeln använts uttryckssättet att anläggning vållar skada genom »induktion eller annorledes», utgår styrelsen från att huvudregeln är tillämplig, då läckströmmar från en likströmsanläggning orsakar korrosionsskador å äldre teleanläggning. Det är även önskvärt, att bestämmelser fastställs för det fall, att läckströmmar från likströmsanläggning vållar korrosion å senare tillkommen telekabel. Med hänsyn till frågans komplicerade karaktär och till den omständigheten att även innehavare av andra anläggningar, t. ex. gas- och vattenledning, är berörda av korrosionsfrågan, har styrelsen emellertid förklarat sig icke vara beredd att nu lämna något förslag till lagbestämmelser.

Den föreslagna undantagsregeln har tillstyrkts av *Svea hovrätt, hovrätten för Nedre Norrland, telestyrelsen, järnvägsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, kommerskollegium, föreningen Sveriges häradshövdingar, Sveriges advokatsamfund* och *Sveriges fastighetsägareförbund*.

Svenska elverksföreningen har ställt sig tveksam till undantagsregeln

och sagt sig vilja fästa uppmärksamheten på svårigheten att bedöma vilka konsekvenser avsteget från prioritetsgrundsatsen kan komma att, med teknikens fortsatta utveckling, få för innehavarna av de störande anläggningarna.

Vattenfallsstyrelsen har förklarat sig kunna acceptera att prioritetsprincipen frångås endast i vad gäller skyddsåtgärder, som är nödvändiga för att hindra fara för liv eller förstörelse av egendom, och alltså icke beträffande åtgärder mot enbart ljudstörningar eller annat hinder för ostörd drift. Till motivering av sin ståndpunkt har styrelsen anfört.

Rubningen av prioritetsprincipen innefattar en utomordentligt betydelsefull belastning för kraftintresset. En ägare av en kraftledning får icke möjlighet att såsom hittills göra en bärande kalkyl över kostnaderna för sin ledning. Han måste alltid räkna med att i framtiden sådana nya elektriska anläggningar kan komma till utförande, som kräver skyddsåtgärder, och att han blir betalningsskyldig för dessa. Härvid bör särskilt uppmärksammas, att det icke blott kan bli fråga om skydd för sådana lågspännings- och svagströmsledningar som f. n. är allmänt nyttjade, utan det kan tänkas, att helt nya arter av ledningar eller elektriska anläggningar kommer till användning, vilka är mer känsliga för induktion än de nuvarande och därför kräver mer vittgående skyddsåtgärder än de nu brukliga.

Störningar, som medför ljudstörningar eller annat hinder för ostörd drift, uppträder vid normal drift hos kraftledningen och har intet samband med de för liv och egendom farliga störningarna. De kan sålunda tänkas förekomma i en lednings omedelbara närhet oberoende av arten av jordning av nollpunkten i det system, vari ledningen ingår.

Avstyrkande yttranden har lämnats av *svenska vattenkraftföreningen* och de förut nämnda *representanterna för samma förening*. Representanterna har därvid anfört följande.

Mot den föreslagna rubningen av prioritetsgrundsatsen i fråga om skyldigheten att utföra skyddsåtgärder kan allvarliga erinringar riktas. Erforderligt skydd i fråga om särskilt farliga anläggningar kommer för närvarande till stånd, icke vid den störande utan hos den störda anläggningen. Detta sammanhänger med att kostnaden vid ett sådant utförande blir 10—20 gånger lägre än om den störande skulle ombesörja åtgärderna vid sin anläggning. Under dessa förhållanden hade utförandet av skyddsåtgärderna lämpligen bort åläggas den störda yngre anläggningen och starkströmsanläggningen därtill bort förpliktas endast undantagsvis, då tekniska eller ekonomiska skäl det föranleda. En sådan ansvarsfördelning borde kompletteras med föreskrift att, innan skyddsåtgärd hos den störde utföres, den störande skall beredas tillfälle taga del av förslag till sådan åtgärd.

Det här förordade systemet skulle överensstämja med det, som för närvarande tillämpas, då fråga är om äldre kraftledningar, vilka kunna störa nytillkomna teleledningar. — — —

Mot vad sålunda anförts i fråga om kostnaderna för skyddsåtgärder har *telestyrelsen* invänt, att det, då mer än en ledning påverkas av en och samma kraftledning, kan ställa sig ekonomiskt gynnsammare att vidta skyddsåtgärderna vid kraftledningen än vid den andra ledningen. Detta inträffar,

så snart det är fråga om två kablar med olika sträckning, vilka skall skyddas mot induktion från en kraftledning.

Departementschefen (vid lagrådsremissen)

Beträffande skyddsåtgärder till förebyggande av skada för tredje man yttrade departementschefen bl. a.

Enär de åtgärder som ifrågakommer till skydd för tredje man synes i stora delar sammanfalla med dem som användes för att förebygga skada å elektrisk anläggning, torde hinder icke möta mot att frågan om skydd för tredje man och för elektrisk anläggning regleras genom samma bestämmelser. I överensstämmelse med nu anförda synpunkter har jag låtit överarbeta de sakkunnigas förslag till regler om vidtagande av skyddsåtgärder. Det må anmärkas att reglerna om vidtagande av åtgärder till skydd för tredje man torde få betydelse huvudsakligen för tillämpningen av regressbestämmelserna i 9 §.

Departementschefen övergick härefter till att behandla de särskilda stadgandena angående vilken av två eller flera elektriska anläggningars innehavare som har att vidta behövligen skyddsåtgärder.

Som huvudregel bör alltså gälla, att det skall åligga innehavaren av en senare tillkommen anläggning att ofördröjligen vidta åtgärder för att mot inverkan av ström från anläggningen skydda en annan, förut befintlig anläggning. Såsom jag nyss anført bör förpliktelsen att vidta skyddsåtgärder även avse åtgärder till förekommande av att strömmen vållar skada för tredje man genom förmedling av den äldre anläggningen. 5 § i dess nuvarande lydelse tar formellt sikte endast på det fall, att en nytillkommande anläggning befinnes vålla skada, då den tas i bruk. För att ge huvudregeln en mer generell avfattning bör i stället föreskrivas, att innehavare av elektrisk anläggning skall ofördröjligen vidta åtgärder för att förebygga, att anläggningen genom inverkan å förut befintlig dylik anläggning medelst induktion eller annorledes vållar skada å person eller egendom eller störning i driften. Jag delar de sakkunnigas uppfattning att skyddsåtgärderna bör komma till stånd, icke såsom f. n. generellt medges i 5 § vid endera anläggningen, utan i första hand vid den anläggning, vars innehavare skall svara för åtgärderna. I huvudregeln har därför föreskrivits, att den senare tillkomna anläggningens innehavare skall vidta åtgärderna vid sin anläggning. I stället för orden »vidtaga anordningar eller förändringar», som förekommer i den nuvarande texten och i sakkunnigförslaget, har i det inom departementet utarbetade lagtextförslaget använts uttrycket »vidtaga åtgärder» för att utmärka att vederbörande har att icke blott utföra skyddsanordningar utan även svara för att anordningarna vidmakthålles. Enär »hinder i driften», som användes i den nuvarande texten, närmast för tanken på att driften blir bruten, har i stället begagnats »störning i driften» för att tydligare utmärka att härmed

närmast avses ofarliga induktionsstörningar i teleanläggning. Även utan uttryckligt stadgande härom torde vara självklart, att den senare tillkomna anläggningens innehavare själv har att vidta åtgärder på sin egen anläggning för att förhindra, att skada eller driftstörning uppkommer vid hans anläggning genom inverkan av ström från äldre anläggning. Jag har därför icke medtagit den bestämmelse, som härutinnan föreslagits av de sakkunniga.

Varken den nuvarande 5 § eller de sakkunnigas förslag innehåller något uttryck till ledning för bedömandet när en elektrisk anläggning skall anses ha tillkommit. Alltefter de olika slagen av anläggningar torde skilda fakta få betydelse, såsom datum för meddelad koncession eller tidpunkten för ledningsarbetenas påbörjande. Förhållandena synes vara så skiftande att generella regler här svårigen kan uppställas. Jag delar de sakkunnigas uppfattning, att frågan liksom hittills får överlämnas åt rättstillämpningen. Spörsmålet torde icke ha vållat några egentliga svårigheter.

Såväl växelströms- som likströmsanläggningar omfattas av huvudregeln. Särskilt i fråga om likströmsanläggningar bör uppmärksamhet ägnas åt den avståndsverkan som består däri, att läckströmmar träffar t. ex. en jordkabels metallmantel och fräter sönder denna, s. k. elektrolytisk korrosion. De sakkunnigas ståndpunkt synes vara den, att korrosionen icke regleras i gällande lag eller i sakkunnigförslaget. Lika med telestyrelsen, som i sitt yttrande utförligt behandlat korrosionsproblemet, anser jag dock att huvudregeln bör gälla även i fråga om skyddsåtgärder som erfordras mot korrosionen. Däremot är jag icke beredd att nu tillmötesgå telestyrelsens önskan om en särskild bestämmelse för det fall att en äldre likströmsanläggning genom korrosion orsakar skada å en senare tillkommen jordkabel. Frågan om en sådan bestämmelse är nämligen av komplicerad natur och torde kräva omfattande utredning av med korrosionen sammanhängande problem. Därest en dylik bestämmelse skulle framdeles visa sig vara erforderlig, torde frågan då få tas upp till behandling.

Den särskilda fara för avståndsverkningar, som driften av direktjordade kraftanläggningar för högre spänning än 100 kV medför, har föranlett de sakkunniga att med frångående av prioritetsprincipen föreslå en undantagsregel, enligt vilken innehavare av en sådan anläggning skall vidta skyddsåtgärder även i förhållande till vissa yngre anläggningar. Förslaget har mötts med kritik främst av svenska vattenkraftföreningen och dess särskilda representanter, vilka förordat att utförandet av skyddsåtgärderna lämpligen bör åligga innehavaren av en störd yngre anläggning och att den störande anläggningens innehavare bör förpliktas därtill endast undantagsvis, då tekniska eller ekonomiska skäl det föranleder. Driften av direktjordade högspänningsanläggningar medför emellertid enligt min mening å ena sidan så stora tekniska och ekonomiska

fördelar för dessa anläggningars innehavare och å andra sidan så betydande risker för skada eller driftstörning å främst svagströms- och lågspända starkströmsanläggningar, att det icke kan anses oskäligt att ålägga de direktjordade anläggningarnas innehavare att vidta även de skyddsåtgärder, som påkallas av senare tillkomna anläggningar. I enlighet härmed har sakkunnigförslaget, efter viss omarbetning, upptagits i 1 mom. andra stycket av departementsförslaget.

I anslutning till sakkunnigförslaget har i lagtexten den i störningshänseende farliga anläggningen betecknats, icke som en direktjordad anläggning för spänning över 100 kV, utan som en anläggning, i vilken vid enfasigt jordfel kan uppkomma jordslutningsström med större styrka än 500 ampere. Det senare uttryckssättet har valts med hänsyn till att bestämmelsen bör vara tillämplig även i fråga om en anläggning, vars transformatornollpunkter jordats över endast i ringa mån strömbegränsande organ. Såsom de sakkunniga anfört ligger gränsen 500 ampere klart över de strömvärden, som kan väntas vid enfasiga jordfel i anläggningar, vilka är eller framdeles kan bli jordade över petersenspole eller annat effektivt strömbegränsande organ, men samtidigt under de strömvärden som kan uppträda vid sådant fel i direktjordade högspänningsanläggningar.

Den omständigheten, att anläggningens transformatornollpunkter är direkt förbundna med jord, medför under normal drift icke farligare avståndsverkningar än om mellan nollpunkt och jord skulle ha insatts ett verksamt strömbegränsande organ. Icke heller har genom direktjordningen risken för ljudstörningar i telefonanläggningar ökat. Däremot har den risk för obehöriga kopplingsförlopp i automatiserade telefontät förstorats, som föranledes av att i direktjordad anläggning förekommande 150-periodiga strömmar under normal drift går via nollpunkterna ned i jorden. Den egentliga fareökningen uppkommer emellertid vid fel på anläggningen, då stora strömmar ledes ned i jorden. Den felbehäftade anläggningen bortkopplas visserligen normalt efter 0,1—0,5 sekunder, men under denna tid kan uppkomma farliga avståndsverkningar genom induktion eller förhöjda markpotentialer. Däremot har direktjordningen i och för sig icke ökat faran för skada genom influens. Med hänsyn till det anförda bör det åligga en direktjordad anläggnings innehavare att ofördröjligen vidta åtgärder för att förebygga att anläggningen genom inverkan å vissa senare tillkomna anläggningar medelst induktion eller förhöjda markpotentialer vållar skada å person eller egendom eller annan störning än ljudstörning.

I fråga om kretsen av de anläggningar, som skall få komma i åtnjutande av skydd enligt undantagsregeln, ansluter jag mig till de sakkunnigas förslag, enligt vilket sådana anläggningar utgöres av dels svagströmsanläggningar och dels starkströmsanläggningar för en högsta spänning av 600 V. Såsom de sakkunniga framhållit bör innehavaren av en särskilt

farlig anläggning ha skyldighet att vidta skyddsåtgärder endast i förhållande till sådan anläggning, om vilken han erhållit kunskap.

Enligt undantagsregeln skall skyddsåtgärderna ofördröjligen utföras vid den anläggning, i vilken den angivna jordslutningsströmmen kan uppkomma.

Beträffande den närmare innebörden av skyldigheten att vidta skadeförebyggande åtgärder enligt huvudregeln eller undantagsregeln har de sakkunniga anfört, att elektrisk anläggning alltid måste utföras med en viss minimistandard i fråga om störningsfrihet och störningskänslighet. Åtgärder som betingas härav bör därför vidtas och bekostas av anläggningens innehavare utan hänsyn till anläggningens prioritet i förhållande till andra anläggningar. Vad som avses med minimistandard i nämnda hänseenden har de sakkunniga närmare utvecklat. Jag hänvisar härutinnan till deras synpunkter i ämnet.

Med skyddsåtgärder enligt 5 § i lagen avses således skadeförebyggande anordningar, vilka behöver komma till utförande, sedan minimikraven på anläggningens störningsfrihet och störningskänslighet uppfyllts. De anordningar mot närverkan av ström, vilka utföres vid exempelvis korsningar mellan olika ledningar, torde vara fullt betryggande. Ej heller torde det bereda svårigheter att erhålla effektivt skydd mot influensverknningar från större kraftledningar, eftersom dessa verknningar uppträder blott på kort avstånd från ledningarna. Vad däremot angår inverkan på framförallt svagströmsledningar och lågspända starkströmsledningar genom induktion från direktjordad anläggning för spänning över 100 kV är det f. n. icke möjligt att åstadkomma skydd med full effektivitet. Bland skyddsåtgärder mot farlig induktion märkes främst anordningar för att snabbt och automatiskt koppla från den inducerande anläggningen samt uppsättande av överspänningsskydd i telefonledningar. En annan skyddsåtgärd är att flytta undan en telefonledning, så att induktionsverkningarna i denna så mycket som möjligt begränsas.

Jag delar de sakkunnigas uppfattning, att man av tekniska och ekonomiska skäl måste avstå från att kräva garanti för absolut skydd mot induktion och i stället nöja sig med att sådana skyddsåtgärder vidtas, som rimligen kan anses påkallade. Vilka skyddsanordningar som i det särskilda fallet skall komma till utförande torde i sin tur böra framgå av administrativa föreskrifter. I vad gäller starkströmsanläggningar innehåller kommerskollegii säkerhetsföreskrifter detaljerade tekniska bestämmelser om sådana anläggningars utförande och skötsel, vilka säkerhetsföreskrifter dock behöver kompletteras i vissa avseenden. Såvitt angår svagströmsanläggningar finns f. n. bestämmelser, som utfärdats av dels telestyrelsen och dels järnvägsstyrelsen på grundval av internationella överenskommelser. Dessa bestämmelser torde, efter viss överarbetning, kunna läggas till grund för utfärdandet av administrativa föreskrifter.

Såsom förut berörts skall skyddsåtgärderna komma till stånd vid den anläggning (anläggningen A), vars innehavare enligt huvudregeln eller undantagsregeln svarar för deras vidtagande. Eftersom skyddsåtgärderna kan vara av olika slag och utföras alternativt vid den störande eller den störda anläggningen eller vid dem båda, synes lagen böra uppta en regel som underlättar valet av de i varje särskilt fall lämpligaste åtgärderna. För att en skyddsåtgärd skall få utföras vid annan anläggning (anläggningen B), torde emellertid vissa villkor böra uppställas. Sålunda bör i anslutning till sakkunnigförslaget härför krävas, att utförandet av åtgärden vid anläggningen B medför bättre skyddsverkan för den störda anläggningen eller föranleder lägre kostnader — utan att skyddseffekten minskas — än om en annan åtgärd kommit till utförande vid anläggningen A. Är A en nytillkommande direktjordad ledning för högre spänning än 100 kV samt B en redan befintlig jordkabel för svagström, kan bättre skydd erhållas mot induktion i B, t. ex. om en kopparlina nedlägges i marken längs B än om den placeras utefter A. Är ordningsföljden mellan anläggningarna den motsatta, kan även komma i fråga att svagströmskabeln utförs med extra mantel av koppar samt dessutom med en speciell armering i stället för att skyddsåtgärder mot induktion vidtas vid A. I allmänhet blir kostnaderna lägre, om skyddsåtgärder utföres vid svagströmsanläggningen B i stället för vid A. Vid den ekonomiska jämförelsen får dock beaktas även sådana kostnader, som är förbundna med att en redan befintlig ledning kan behöva flyttas eller en nytillkommande ledning förläggas i en annan och därför längre sträckning än den som utan hänsyn till induktionsverkningsarna skulle ha ifrågakommit. Kostnad för ändring av en lednings sträckning bör naturligen räknas som kostnad för skyddsåtgärd, liksom hänsyn också bör tas till de utgifter som föranledes av en skyddsanordnings framtida underhåll. Överhuvudtaget kan en mångfald olika situationer uppkomma, som påkallar varierande skyddsåtgärder. Den allmänna normen bör då gälla, att sådana åtgärder skall vidtas som ur såväl tekniska som ekonomiska synpunkter medför bästa resultat.

Om viss skyddsåtgärd av tekniska eller ekonomiska skäl bör utföras vid anläggningen B, bör det ankomma på dennas innehavare att vidta åtgärden. Huruvida sådana förutsättningar är för handen, bör bli föremål för utredning, som anläggningarnas innehavare låter verkställa. Det torde få förutsättas, att denna vanligen leder till överenskommelse om vilken åtgärd som skall utföras samt var och av vem den skall vidtas. Det kan emellertid icke undvikas, att understundom blir tvistigt hur frågan om skyddsåtgärder skall lösas. Särskilt om det då objektivt sett är tveksamt var viss åtgärd skall utföras, är det olämpligt att, såsom de sakkunniga föreslagit, B:s innehavare skall med befriande verkan för A:s innehavare bli skyldig att vidta åtgärden enbart på den grund, att A:s innehavare anmodat honom därtill. Såsom förutsättning för att förpliktelsen skall övergå

på B:s innehavare bör i stället gälla att, där överenskommelse ej kan träffas, rätten finner att åtgärden skall komma till stånd vid anläggningen B. I 2 mom. första stycket av departementsförslaget har upptagits ett stadgande med det innehåll, jag här förordat.

Jag delar helt de sakkunnigas uppfattning att det som regel bör undvikas att en skyddsåtgärd vidtas av annan än innehavaren av den anläggning, där den skall komma till utförande. För det fall att någon underlåter att inom skälig tid fullgöra sin förpliktelse att vidta skyddsåtgärder, har de sakkunniga föreslagit ett stadgande av innehåll, att innehavaren av annan berörd elektrisk anläggning äger verkställa åtgärderna. Ett sådant stadgande får naturligen betydelse endast om den försumlige vägrar att låta den andra anläggningens innehavare vidta skyddsåtgärder. Vid tvist kan emellertid rätten på yrkande av part ålägga den försumlige att vidta åtgärder vid sin anläggning vid äventyr att, om han tredskas, skyddsåtgärderna får på hans bekostnad verkställas genom den vinnandes försorg. Det i domen angivna äventyret är att anse som en anvisning om hur domen skall verkställas. Att rätten kan besluta om sättet för domens verkställighet — i de fall då såsom här fråga icke är om en personlig prestation — följer dock redan av allmänna rättsgrundsatser. Något uttryckligt stadgande, motsvarande det av de sakkunniga föreslagna, är därför icke erforderligt. För att undvika dröjsmål med domens verkställighet kan rätten med stöd av 17 kap. 14 § rättegångsbalken förordna, att domen må verkställas utan hinder av att den icke äger laga kraft.

Lagrådet (s. 76—77)

I 1 mom. av förevarande paragraf i förslaget angives, att innehavare av elektrisk anläggning skall vidtaga erforderliga åtgärder vid anläggningen för att förebygga viss inverkan på annan anläggning. I motiveringen till bestämmelsen uttalar föredragande departementschefen, att man av tekniska och ekonomiska skäl måste avstå från att kräva garanti för absolut skydd mot induktion och i stället nöja sig med att sådana skyddsåtgärder vidtagas som rimligen kunna anses påkallade. För att överensstämmelse skall vinnas med den tankegång på vilken gällande ersättningsregler i 6 § vila måste dock åtgärderna förutsättas vara sådana att de — fränsett skada genom högre hand — förhindra att eljest ersättningsgill skada uppstår. Lagtexten i den föreslagna 5 § innehåller f. ö. icke någon antydning att åtgärder som i och för sig skulle vara erforderliga må underlåtas av tekniska eller ekonomiska hänsyn. Olägenheter, som ej kunna betecknas som otillåtna immissioner i grannelagsrättens mening, böra dock få tålas, i den mån det skulle vara alltför betungande att förebygga dem.

Att i 1 mom., såsom skett i förslaget, angiva att åtgärderna skola vidtagas »vid anläggningen» torde vara mindre lämpligt. Visserligen kan åtgärd enligt 2 mom. alternativt få utföras vid den anläggning som skall

skyddas, men en tredje utväg kan vara att föredraga. Orden »vid anläggningen» torde därför böra utgå ur första och andra styckena i 1 mom.

I övrigt torde lydelsen av första stycket böra jämkas så, att därav tydligare framgår att fråga är om den inverkan som ny eller ändrad anläggning kan utöva å redan befintlig anläggning.

Vad angår 2 mom. i samma paragraf torde första stycket andra punkten, som anger att rätten i brist på överenskommelse äger föreskriva vilken åtgärd som skall vidtagas, kunna utgå; även i andra fall som behandlas i lagen kan självfallet rättsligt avgörande bli av nöden. Lydelsen av första punkten torde lämpligen böra jämkas så, att den anger vem som har att utföra åtgärden. Stadgandet kan i sådan händelse få innehålla, att om i fall, som avses i 1 mom., erforderligt skydd mot inverkan på annan anläggning kan med fördel vinnas genom åtgärd vid den anläggningen, det skall ankomma på dess innehavare att efter anmodan utan dröjsmål utföra åtgärden.

Departementschefen (s. 80—81)

Lagrådet har föreslagit en sådan redaktionell jämkning av första stycket i 5 § 1 mom., att därav tydligare framgår att fråga är om den inverkan som ny eller ändrad anläggning kan utöva på redan befintlig anläggning. Att ändring vidtas med avseende å utförandet av elektrisk anläggning torde dock icke böra påverka dess en gång vunna prioritetsställning i förhållande till övriga sådana anläggningar i andra fall än då ändringen avser en starkströmsanläggning och är så omfattande att ny koncession bör krävas. I dylikt fall har enligt min mening inträtt sådana förhållanden, att en annan anläggning än den ursprungliga får anses ha kommit till stånd. Jag förordar därför, att den yngre anläggningen liksom i det remitterade förslaget anges endast som »elektrisk anläggning» i motsats till en redan befintlig dylik anläggning.

Lagrådet har förordat, att andra punkten i 5 § 2 mom. första stycket, som anger att rätten i brist på överenskommelse mellan anläggningarnas innehavare föreskriver vilken åtgärd som skall vidtas, får utgå och stadgandena i nämnda stycke ersättas med en bestämmelse av innehåll att om i fall, som avses i 1 mom., erforderligt skydd mot inverkan på annan anläggning kan med fördel vinnas genom åtgärd vid den anläggningen, det skall ankomma på dess innehavare att efter anmodan utan dröjsmål utföra åtgärden. Lagrådet har härutinnan yttrat, att även i andra fall som behandlas av lagen rättsligt avgörande självfallet kan bli av nöden. Detta är visserligen riktigt, men i förevarande fall har dock rättens avgörande en särskild betydelse. Först genom detsamma övergår nämligen skyldighet att vidta skyddsåtgärd från den primärt ansvarige anläggningsinnehavaren på innehavaren av den anläggning, där åtgärden kan med bättre verkan eller till lägre kostnad utföras. Att alltid kräva rättens medver-

kan i förevarande fall torde emellertid icke vara erforderligt. Där överenskommelse om åtgärderna kan träffas av anläggningarnas innehavare, bör dom icke vara behövlig. Skillnaden mellan den av mig redovisade ståndpunkten och lagrådets förslag blir sålunda den, att i förra fallet den för åtgärders vidtagande primärt ansvarige anläggningsinnehavaren svarar för skada, som inträffar under tiden fram till dess genom överenskommelse eller dom skyldigheten att vidta skyddsåtgärder övergått på den andra anläggningens innehavare. Lagrådets förslag torde däremot ha till följd att skyldighet att ersätta skada kan komma att åvila den andra anläggningens innehavare. Jag anser mig därför icke kunna biträda lagrådets förslag i denna del utan vidhåller den uppfattning, åt vilken jag givit uttryck i remissprotokollet.

Fördelning av kostnaderna för skyddsåtgärder (2 mom. andra stycket)

Gällande rätt

1902 års lag innefattar icke uttryckligen någon fullständig reglering av frågan om vem som skall vidkännas kostnaderna för utförande och vidmakthållande av de skyddsanordningar, som erfordras i anledning av att elektriska anläggningar kan verka störande på varandra. Den nuvarande 5 § innehåller emellertid bestämmelser, vilka klart bygger på prioritetsgrundsatsen, dvs. på principen att innehavaren av senare tillkommen anläggning skall vidta och bekosta erforderliga skyddsåtgärder. I samma paragraf sägs också att, om innehavaren av en senare tillkommen anläggning underlåter att vidta skyddsåtgärder, den äldre anläggningens innehavare äger att på den försumliges bekostnad verkställa vad i sådant hänseende erfordras. Även 6 §, som behandlar frågan om ersättningskyldighet anläggningsinnehavare emellan, ger uttryck åt samma princip. Denna torde ha avsetts vara generellt tillämplig i kostnadsfrågan.

De sakkunniga

Nuvarande och överblickbara framtida förhållanden ger icke anledning till att i allmänhet frångå prioritetsgrundsatsen som norm för fördelning av kostnaderna för skyddsåtgärder. De sakkunniga har därför uppställt den huvudregeln, att kostnaden skall åvila innehavaren av den senast tillkomna anläggningen.

Emellertid göres i två fall avsteg från huvudregeln, nämligen dels då den äldre anläggningen får särskild nytta av skyddsåtgärderna och dels då denna utgör en anläggning, i vilken vid enfasigt jordfel förekommande jordslutningsström kan överstiga 500 ampere i ledning eller felställe, dvs. i allmänhet en sådan anläggning för högre spänning än 100 kV som drives med direkt jordade transformatornollpunkter.

I förstnämnda avseende har de sakkunniga föreslagit, att innehavare av en äldre anläggning, för vilken åtgärderna visas vara till stadigvarande

gagn genom minskade utgifter för underhåll och drift eller genom förbättrade driftförhållanden i övrigt, skall bidra till kostnaden för åtgärderna med högst det belopp, vartill båtnaden kan skattas. Ett stadgande med sådant innehåll utgör icke någon egentlig nyhet utan överensstämmer med vad som redan nu tillämpas. Det föreslagna stadgandet kan sägas icke innebära annat än att till fördelning enligt lagens bestämmelser icke bör ifrågakomma större del av kostnaden för en åtgärd än som motiveras ur skyddssynpunkt.

Vad åter gäller en sådan anläggning för högre spänning än 100 kV, som drives med direkt jordade transformatornollpunkter, kan de skäl, som talar för att låta anläggningens innehavare inta en särställning i fråga om skyldighet att vidta skyddsåtgärder, även anföras för att till dennes nackdel i viss mån modifiera prioritetsprincipen vid fördelning av kostnaderna för dylika åtgärder. Eftersom avståndsverkningarna från en sådan högspänningsanläggning kan uppträda inom ett mycket vidsträckt område, möter det utomordentliga svårigheter att redan i samband med anläggningens tillkomst bedöma de olägenheter, som anläggningen kan komma att medföra för framtida elektriska anläggningar av mindre riskskapande natur. Med hänsyn härtill kan ifrågasättas om högspänningsanläggningen bör få komma till stånd, med mindre dess störningsområde starkt reduceras genom särskild utformning av anläggningen. Detta är väl åtminstone till en viss gräns tekniskt möjligt men ställer sig ur ekonomisk synpunkt avsevärt ofördelaktigare än att vidta skadeförebyggande åtgärder vid de störda anläggningarna, vare sig dessa tillkommit före eller efter högspänningsanläggningen. En sådan uppmjukning av prioritetsgrundsatsen, som innebär att högspänningsanläggningens innehavare kan i skäligen omfattning förpliktas bidra till kostnaden för skyddsåtgärder till förmån för senare tillkomna anläggningar, torde för kraftindustrin vara att föredra framför det andra alternativet, nämligen att genom föreskrift om störningsbegränsning göra en inskränkning i möjligheterna att anordna kraftöverföringen ekonomiskt. De sakkunniga har därför föreslagit ett undantagsstadgande av innehåll att högspänningsanläggningens innehavare må, efter vad skäligen prövas, åläggas delta i kostnaden för nödiga skyddsåtgärder mot induktion eller annan dylik avståndsverkan i senare tillkomna svagströmsanläggningar och starkströmsanläggningar för en spänning av högst 600 V. I stadgandet har ej angivits efter vilka grunder skälighetsprövningen skall ske. Den bidragsskyldighet, som åvilar högspänningsanläggningens innehavare, har därjämte föreslagits skola i allmänhet maximeras till tre fjärdedelar av kostnaden, vilken andel dock får höjas om synnerliga skäl är därtill. Den fördelning som skall ske enligt förevarande stadgande avser den i förekommande fall med hänsyn till båtnaden reducerade kostnaden.

I fråga om den föreslagna skälighetsprövningen har de sakkunniga framhållit följande.

Givetvis hade det varit önskvärt att fördelningsprinciperna kunnat åtminstone i huvudsak fastslås i lagtexten, detta särskilt med hänsyn till angelägenheten av att innehavare av elektriska anläggningar skall kunna i godo göra upp förekommande meningsskiljaktigheter. Det torde emellertid vara omöjligt att på ett ens tillnärmelsevis nöjaktigt sätt i förväg ange vilka fördelningsprinciper som bör tillämpas i alla de vitt skiftande fall som kan tänkas uppkomma och som bör bedömas med hänsyn till teknikens ståndpunkt. Det är särskilt med tanke härpå som de sakkunniga även föreslår inrättandet av en nämnd för elstörningsfrågor. Genom dess verksamhet synes man kunna förvänta att riktlinjer för bedömning av hithörande spörsmål relativt snabbt skall utkristalliseras och successivt anpassas efter den fortgående tekniska utvecklingen.

Emellertid torde det vara på sin plats att i detta sammanhang nämna några exempel på när fråga om kostnadsfördelning med tillämpning av den sist behandlade regeln kan uppkomma. Om ett blankledningsknippe teleledningar beröres av en senare utförd högspänningsanläggning med direktjordad nollpunkt har sistnämnda anläggningsinnehavare haft att vidta och bekosta nödiga skyddsåtgärder. Det har härvid visat sig bäst att utföra åtgärderna vid teleanläggningen. Senare uppkommer behov av att på samma stolplinje upplägga ytterligare ledningar, vilka icke skyddas för störningar från högspänningsanläggningen genom de redan vidtagna skyddsåtgärderna. Därest dessa utförts vid högspänningsanläggningen, hade de däremot erbjudit skydd även för de senare framdragna teleledningarna. Under sådana förhållanden kan det enligt de sakkunnigas uppfattning ej anses oskäligt att teleanläggningens innehavare beredes möjlighet att av högspänningsanläggningens innehavare utfå en del av kostnaderna för de nytillkommande skyddsåtgärderna. För kostnadsfördelningsfrågan bör emellertid inte enbart den ekonomiska jämförelsen vara avgörande utan hänsyn bör tas även till andra omständigheter, t. ex. i vad mån behovet av de nya teleledningarna var att förutse vid tiden för utförandet av de ursprungliga skyddsåtgärderna. Bedömningen härvidlag kan föranleda en jämkning i ena eller andra riktningen. — Om under samma förhållanden framdragandet av de nya teleledningarna aktualiserar kablifiering av teleanläggningen, bör vid fördelning av kostnaderna väl beaktas, att ytterligare störningsskydd därefter icke torde erfordras, men även att kablifieringen kan medföra förmåner för teleanläggningens innehavare i form av minskade underhållskostnader, högre trafikkapacitet o. d. — Vid skälighetsprövningen bör hänsyn tas även till sådana omständigheter som att de aktuella störningarna måhända kunnat begränsas genom val av annan sträckning av den för störning utsatta ledningen. — Som exempel på sådana omständigheter som bör kunna föranleda att en förhållandevis stor kostnadsandel pålägges den störande anläggningen må nämnas det fallet, att denna anläggning, ehuru äldre än den för störningar utsatta anläggningen, efter dennas tillkomst omlagts till farligare driftsätt. — Med kostnad för skyddsåtgärd avses kostnad för såväl utförande som underhåll av anordningen. Vid fördelning av kostnaden torde det i en del fall visa sig skäligt och praktiskt att låta innehavaren av den anläggning, vid vilken åtgärden vidtagits, inom ramen för hans bidragsskyldighet i första hand stå för underhåll av skyddsåtgärden.

Som skäl för att bidragsskyldigheten i allmänhet skulle vara maximerad till tre fjärdedelar av kostnaden har de sakkunniga anfört, att en icke så-

lunda begränsad bidragsskyldighet skulle kunna tänkas leda till att nytillkommande, för induktion eller annan dylik avståndsverkan utsatta elektriska anläggningar ur teknisk-ekonomisk synpunkt icke projekterades med skälig hänsyn till den tidigare utförda högspänningsanläggningen. Med den föreslagna begränsningen torde dock i det enskilda fallet kunna nås ett resultat, som överensstämmer med skälighetens krav. I enstaka undantagsfall kan emellertid billighetsskäl tala för en mer vittgående bidragsskyldighet, varför möjlighet härtill ej bör vara helt utesluten. Så kan vara fallet i förhållandet mellan en högspänningsanläggning och en lågspänningsanläggning med ringa ekonomisk bärkraft, vars tillkomst ur skilda synpunkter framstår som särskilt önskvärd.

Yttrandena

De sakkunnigas förslag har i yttrandena upptagits till närmare granskning endast såvitt avser det undantag från huvudregeln, som gäller i fråga om direktjordad anläggning för högre spänning än 100 kV. I övrigt har förslaget lämnats utan erinran.

Berörda undantagsstadgande har i sin helhet tillstyrkts av *Svea hovrätt, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, kommerskollegium, föreningen Sveriges häradshövdingar, landsbygdens elnämnd, svenska järnvägsföreningen, Sveriges advokatsamfund och Sveriges fastighetsägareförbund.*

I princip tillstyrkande yttranden, ehuru med vissa anmärkningar mot stadgandets utformning, har avgivits av *justitiekanslersämbetet, hovrätten för Nedre Norrland, telestyrelsen, järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen och svenska elverksföreningen.*

Stadgandet har avstyrkts av *svenska vattenkraftföreningen och föreningens särskilda representanter.* Representanterna har framhållit, att rubbningen av prioritetsprincipen innefattar en utomordentligt betydelsefull belastning för kraftintresset. Högspänningsanläggningens innehavare skulle, om förslaget genomföres, icke ha möjlighet att såsom hittills göra en bärande kalkyl över kostnaderna för sin anläggning. Han måste alltid räkna med att i framtiden sådana nya elektriska anläggningar kan komma till utförande, vilka kräver skyddsåtgärder, och att han blir betalningskyldig för dessa. Härvid bör uppmärksammas, att det icke blott kan bli fråga om skydd för sådana lågspännings- och svagströmsledningar, som f. n. är allmänt nyttjade, utan att även helt nya arter av ledningar eller elektriska anläggningar kan komma till användning — anläggningar som är betydligt mer känsliga för induktion än de nuvarande och därför kräver mer vittgående skyddsåtgärder än de nu brukliga.

Mot vad vattenkraftföreningens representanter sålunda anfört har *telestyrelsen* invänt, att på kraftsidan — där man har kännedom om oförutsedda utgifter för skador eller driftstörningar i följd av åska, brand, olycksfall etc. — erfarenheter mycket snart torde kunna samlas, så att

storleken av kostnaderna även för åtgärder mot induktion kan förutses. Tillkomsten av framtida, allt störningskänsligare anläggningar torde icke behöva befaras, eftersom vetenskapen om risk för farliga avståndsverkningar på telesidan utlöst en verksamhet som tagit sikte på att förbättra olika teleanordningars förmåga att uthärda överspänningar.

Mot stadgandets utformning har till en början *vattenfallsstyrelsen*, liksom i fråga om undantagsregeln angående skyldighet för den direktjordade högspänningsanläggningens innehavare att vidta skyddsåtgärder, anfört att prioritetsgrundsatsen bör frångås endast i vad gäller skyddsåtgärder, som är nödvändiga för att hindra fara för liv eller förstörelse av egendom, men däremot ej beträffande åtgärder mot driftstörningar. Samma mening har uttalats av *representanterna för svenska vattenkraftföreningen*.

Vad angår den föreslagna skälighetsprövningen har *hovrätten för Nedre Norrland* anmärkt, att det knappast är tillfredsställande att underlåta varje antydan om efter vilka grunder prövningen bör företas. Stadgandet blir härigenom alltför vagt. Det torde ej möta oöverstigligen svårigheter att i lagtexten införa åtminstone ett eller annat exempel på omständigheter att beakta vid förevarande prövning.

Den föreslagna maximeringen av bidragsskyldigheten till tre fjärdedelar av kostnaden har föranlett invändningar från vissa remissinstanser. Sålunda har *svenska elverksföreningen*, *svenska vattenkraftföreningen* och *vattenkraftföreningens representanter* påyrkat att bidragsskyldigheten begränsas till hälften av kostnaden. Vattenkraftföreningens representanter har motiverat sin ståndpunkt med att förslaget i denna del icke synes vara ägnat att i tillräcklig grad medföra intresse hos en störd anläggningens innehavare för kostnadsbesparing vid utförandet av skyddsåtgärder. Å andra sidan har *telestyrelsen* och *järnvägsstyrelsen*, med instämmande av *justitiekanslersämbetet*, uttalat sig mot att lagtexten upptager någon direkt maximering av bidragsskyldigheten. Därvid har bl. a. framhållits att verkningarna av en dylik fixerad maximiandel är synnerligen svåra att förutse, att en begränsning av bidragsskyldigheten föreligger redan med den föreslagna skälighetsprövningen och att det därför icke finns risk för att nya svagströmsanläggningar skulle projekteras utan nödig hänsyn till en tidigare utförd direktjordad högspänningsanläggning.

Hovrätten för Nedre Norrland har slutligen ifrågasatt om ej de föreslagna stadgandena i förevarande moment bör i sin helhet överarbetas icke blott formellt utan även materiellt. Hovrätten har därvid yttrat.

Enligt de sakkunnigas förslag göres undantag från huvudregeln i två fall, det ena när åtgärden är den äldre anläggningen till stadigvarande gagn och det andra när nämnda anläggning är i särskild grad störande. Det synes hovrätten icke uteslutet att tänka sig en vidare ram för möjligheterna att åstadkomma en rimlig fördelning av kostnaden för ifrågavarande skyddsåtgärder. Sålunda förefaller det icke oskäligt att en äldre, störande starkströmsanläggning, även om den icke är av sådan beskaffen-

het som förslaget förutsätter, bidrar till kostnaden, t. ex. när den efter den störda anläggningens tillkomst omlagts till farligare driftsätt. Å andra sidan synes undantag från huvudregeln också böra kunna ske beträffande en äldre, störd anläggning, när den är särskilt störningskänslig och därför kräver skydd utöver vad i vanliga fall skulle ha erfordrats. Med nämnda utvidgningar av undantagsfallen till nackdel för äldre anläggningar skulle givetvis följa att, där undantagssituation föreläge å såväl den äldre som den sist tillkomna anläggningens sida — såsom vid förhållandet mellan en äldre, kvalificerat farlig högspänningsanläggning och en senare tillkommen speciellt störningskänslig lågspännings- eller svagströmsanläggning — man vid kostnadsfördelningen finge ta hänsyn till den senare anläggningens i och för sig undantagsgrundande förhållanden.

Om vad hovrätten här anfört anses förtjäna beaktande skulle förevarande moment förslagsvis kunna utformas sålunda, att till huvudregeln i första punkten anknötes en bestämmelse av innehåll, att nämnda regel skulle gälla i den mån icke innehavaren av den äldre anläggningen skäligen borde bidra till kostnaden med hänsyn till båtnaden av åtgärden, ändrade driftförhållanden, anläggningens farlighet eller störningskänslighet eller andra särskilda omständigheter. I anslutning härtill kunde härefter upptagas den föreslagna maximeringen av ersättningsskyldigheten.

Departementschefen (vid lagrådsremissen)

Det av de sakkunniga framlagda förslaget till lösning av frågan, hur kostnaderna för skyddsåtgärder bör fördelas mellan innehavare av elektriska anläggningar, utgår från den uppfattningen att det i allmänhet saknas anledning överge den i nuvarande 5 § undantagslöst gällande prioritetsgrundsatsen, enligt vilken innehavaren av en yngre anläggning skall vidta och helt bekosta åtgärder till skydd för en äldre anläggning. Som huvudregel gäller därför att kostnaden skall åvila den yngre anläggningens innehavare. Denna regel modifieras emellertid i sakkunnigförslaget till en början genom ett stadgande av innehåll att, om åtgärderna medför båtnad för den äldre anläggningen, dennas innehavare skall bidra till kostnaden med högst det belopp, vartill båtnaden kan skattas. Ett sådant stadgande säges icke utgöra någon egentlig nyhet utan överensstämmer med vad som redan nu tillämpas. Någon erinran mot detta stadgande har icke heller framkommit under remissbehandlingen.

De sakkunnigas förslag innehåller emellertid även en annan och mer betydelsefull modifiering av huvudregeln. I fråga om de i störningshänseende farligaste anläggningarna — dvs. sådana anläggningar för högre spänning än 100 kV som drives med direkt jordade transformatornollpunkter — föreslås sålunda ett stadgande, enligt vilket anläggningens innehavare må, efter vad skäligen prövas, åläggas delta i kostnaden för nödvändiga åtgärder till skydd för en senare tillkommen, för honom känd svagströmsanläggning eller för en dylik starkströmsanläggning för en spänning av högst 600 V. Bidragsskyldigheten för den äldre anläggningens innehavare avser den i förekommande fall, efter avdrag av värdet å

båtnaden för den yngre anläggningen, återstående kostnaden och har begränsats till högst tre fjärdedelar därav, vilken andel får överskridas endast om synnerliga skäl föranleder därtill. Mot detta stadgande har från visst håll riktats den principiella invändningen, att innehavaren av den störande högspänningsanläggningen skulle, om förslaget genomfördes, icke ha möjlighet att som hittills göra en bärande kalkyl över kostnaderna för anläggningen utan måste räkna med att bli betalningsskyldig för åtgärder till skydd för framtida anläggningar. Härvid borde särskilt uppmärksammas att sådana nya arter av elektriska anläggningar kunde tänkas komma till utförande, som blir mer störningskänsliga och därför kräver mer vittgående skyddsåtgärder än de nu brukliga.

Enligt min mening vilar de sakkunnigas förslag, även såvitt gäller undantagsstadgandet med avseende å direktjordad anläggning för spänning över 100 kV, på principiellt riktiga grunder — låt vara att stadgandena icke uttryckligen reglerar även kostnaderna för åtgärder till skydd för person eller annan egendom än elektrisk anläggning. De skäl, som jag förut åberopat för att föreslå den i 1 mom. upptagna undantagsregeln, talar med samma styrka även för att pålägga innehavaren av direktjordad högspänningsanläggning kostnader för åtgärder mot induktion eller inverkan av förhöjda markpotentialer i senare tillkomna anläggningar för svagström eller för starkström å högst 600 V.

Som telestyrelsen anfört torde sådana erfarenheter snart vinnas, att innehavare av direktjordad högspänningsanläggning kan beräkna kostnaderna för framtida skyddsåtgärder. Det får framdeles övervägas, huruvida tillkomsten av helt nya arter störningskänsliga elektriska anläggningar påkallar en reglering, som avviker från huvudgrunderna i de sakkunnigas förslag. Någon avgörande betydelse torde därför icke böra tillmätas den invändningen, att högspänningsanläggningens innehavare skulle, om förslaget genomfördes, icke kunna göra en bärande kalkyl över kostnaderna för anläggningen.

Mot utformningen av undantagsstadgandet med avseende å direktjordad högspänningsanläggning kan väsentligen anmärkas, att lagtexten icke ger någon ledning för frågan, hur skälighetsprövningen bör utföras. Detta är, såsom hovrätten för Nedre Norrland påpekat, icke tillfredsställande, eftersom stadgandet härigenom blir alltför vagt. En sådan omarbetning av sakkunnigförslaget bör därför ske, att det klart framgår, i vilken omfattning innehavaren av en befintlig högspänningsanläggning skall bekosta skyddsåtgärder i förhållande till senare utförda anläggningar för låg spänning.

Enligt min mening bör det åligga den, som vidtar erforderliga skyddsåtgärder vid sin anläggning antingen enligt huvudregeln eller enligt undantagsregeln i 1 mom. av departementsförslaget, att svara för den härav föranledda kostnaden. I förstnämnda avseende överensstämmer denna ord-

ning helt med gällande rätt och sakkunnigförslaget. Att innehavaren av en redan utförd direktjordad högspänningsanläggning får bekosta sådana skyddsanordningar, som kommer till stånd för att begränsa induktions- eller markpotentialverknningar i senare tillkomna anläggningar för svagström eller lågspänd starkström, synes innebära en rimlig avvägning mellan här motstående intressen och tillika vara en naturlig följd av att han enligt 1 mom. är pliktig att utföra och underhålla dessa anordningar. Möjligen kan invändas att högspänningsanläggningens innehavare därmed också får bekosta anordningar till skydd för svagströmsanläggningar, som utan bärande skäl förlagts till ett för induktionsverkningarna särskilt utsatt område. Regeln i 2 mom. första stycket av departementsförslaget — enligt vilken svagströmsanläggnings innehavare kan under vissa förutsättningar av rätten åläggas att vidta särskilda åtgärder vid denna anläggning — torde dock utgöra ett visst korrektiv mot att svagströmsanläggningar projekteras utan skäligen hänsyn till risken för induktion från högspänningsanläggning.

I 2 mom. andra stycket av departementsförslaget har upptagits en kostnadsregel för det fall, att elektrisk anläggnings innehavare enligt momentets första stycke vidtagit skyddsåtgärd. Regeln har givits det innehållet, att den som enligt 1 mom. är skyldig att vidta skyddsåtgärd vid sin anläggning skall, ändå att skyddsåtgärd på grund av föreskrifterna i 2 mom. första stycket vidtagits vid annan elektrisk anläggning, gälda nödig kostnad för åtgärden. Ersättning skall således lämnas endast för viss eller vissa bestämda åtgärder, om vilka överenskommelse träffats eller vilka rätten vid tvist ålagt sistnämnda anläggnings innehavare att utföra. Sådana åtgärder kan bestå t. ex. däri, att sträckningen av befintlig eller planerad elektrisk ledning ändras, att luftledningar ersättes med jordkabel eller att överspänningsskydd uppsättes i svagströmsledning. Uppsättande av överspänningsskydd torde bli den vanligaste åtgärden för att skydda svagströmsledning mot induktion. Med kostnad för skyddsåtgärd avses såväl material- som arbetskostnad för uppsättande och underhåll av skyddsanordningar. Anläggningsinnehavare, som vidtar onödigt omfattande eller särskilt dyrbara skyddsåtgärder, ehuru andra sådana i och för sig varit tillräckliga, bör dock själv få vidkännas den härav föranledda extra kostnaden. Som nödig kostnad bör därför räknas endast utgifter i samband med att sådana anordningar kommer till stånd, vilka erfordras för att åstadkomma tillräckligt skydd. Minskade intäkter, som föranledes av att strömmen måste brytas för att skyddsåtgärder skall kunna utföras vid anläggningen, torde även anses som nödig kostnad, liksom också utgifter som föranledes av att anläggningens innehavare nödgas under tiden köpa ersättningskraft för att kunna fullgöra gjorda leveransåtaganden.

I vissa fall kan skyddsanordning bereda andra fördelar för den elek-

triska anläggning, där den vidtas, än såsom skydd mot inverkan av ström från annan sådan anläggning. Sålunda medför en jordlina ovanför ledarna i en högspänningsledning icke blott minskad risk för induktion i svagströmsledningar utan även förbättrat åskskydd för högspänningsledningen. Om en telefonledning framdras såsom jordkabel, kan — utöver skydd mot induktion — erhållas ökad trafikkapacitet samtidigt som kabeln fordrar mindre tillsyn än luftledningar. Medför sålunda skyddsåtgärd åtnad för anläggningen i form av minskning av utgifter för dess underhåll och drift eller annan stadigvarande förbättring av driften, bör det skäligen åligga anläggningens innehavare att i motsvarande mån själv bära kostnaden. I enlighet härmed har kostnadsregeln avfattats. Därvid har även beaktats att endast den kostnad, som är motiverad utslutande ur skyddssynpunkt, skall ersättas. Med hänsyn härtill saknas enligt min uppfattning anledning att, såsom de sakkunniga förordat, till viss andel av kostnaden maximera ersättningskyldigheten.

Lagrådet (s. 77)

Andra stycket i 2 mom. torde, om första stycket jämkas på sätt nu angivits, kunna förenklas väsentligt. Med hänsyn vidare till vad som i remissprotokollet anförts angående omfattningen av ersättningskyldigheten torde uttrycket »nödig kostnad» i förslaget böra utbytas mot »skälig ersättning».

Departementschefen (s. 81)

Med anledning av vad lagrådet i övrigt anført under 5 § föreslår jag, att i 1 mom. andra stycket anges, hur strömmens spänning skall räknas. Tillika förordar jag att omfattningen av den i 2 mom. andra stycket medgivna rätten till ersättning för skyddsåtgärd anges såsom ersättning för utgifter vilka varit nödvändiga.

6 §.

Gällande rätt

Enligt 6 § gäller f. n. att, om elektrisk anläggning skadats eller dess drift hindrats genom inverkan av ström från annan sådan anläggning, sistnämnda anläggnings innehavare är ersättningskyldig, där han underlåtit vidtaga föreskrivna skyddsåtgärder eller skadan eller hindret eljest föranletts av vårdslöshet vid anläggningens utförande eller skötsel. Har skada eller hinder uppkommit å den anläggning, från vilken strömmen utgått, och föranleddes skadan eller hindret av vårdslöshet vid den andra anläggningens utförande eller skötsel, är denna anläggnings innehavare pliktig ersätta skadan eller förlusten. Har vårdslöshet förekommit vid båda anläggningarnas utförande eller skötsel, äger rätten med avseende

å beskaffenheten av de å ömse sidor begångna felen bestämma till hur stort belopp skadan eller förlusten skall drabba vardera sidan.

De sakkunniga

De sakkunniga — enligt vilka anledning ej finns att införa strikt ersättningsansvar för skada å elektrisk anläggning — har förordat, att ersättningsreglerna i förevarande paragraf anknytes till underlåtenhet att vidta de skyddsåtgärder och fullgöra den upplysningsplikt som de föreslagit. Innebörden av ersättningsreglerna undergår härigenom en viss förskjutning, eftersom enligt sakkunnigförslaget skyldigheten att vidta skadeförebyggande åtgärder utsträcker, vilket medför en motsvarande utvidgning av ersättningsplikten. En dylik utsträckning av ersättningsansvaret har de sakkunniga funnit ändamålsenlig, då skadeståndets funktion i förevarande fall icke minst är att trygga att nödiga säkerhetsanordningar finns. Genom jämkning eller bortfall av ersättningsskyldighet samt överflyttning av ansvaret i händelse av vållande från den störda anläggningens sida, under beaktande av bl. a. reglerna i 9 § andra stycket, torde förutsättningar finnas för en i det enskilda fallet skälig fördelning av skadeståndsplikten. Särskild störningskänslighet hos en anläggning till följd av otillfredsställande teknisk standard har ansetts böra beaktas vid bestämmandet av skadestånd.

Yttrandena

De sakkunnigas förslag har lämnats utan erinran av de flesta remissinstanserna.

Frågan om ersättningsansvaret för skada, som trots vidtagna skyddsåtgärder kan uppkomma i svagströmsanläggning genom induktion från kraftledning, har ingående behandlats av *telestyrelsen*, *järnvägsstyrelsen* och *svenska järnvägsföreningen*. Enligt dessa remissorgan bör ersättningsbestämmelserna utformas så, att kraftledningens innehavare blir ersättningsskyldig oberoende av vållande å hans sida. Enligt järnvägsstyrelsen är det dock rimligt, att undantag från ersättningsskyldigheten medges i fall, då skadan föranletts av att svagströmsanläggningens innehavare underlåtit vidta föreskrivna skyddsåtgärder eller av att eljest förekommit vårdslöshet vid anläggningens utförande eller skötsel.

De tre remissorganen har anfört bl. a. följande. Mot skada genom strömmens närverkan finns fullgoda, med stöd av långvarig erfarenhet utbildade skyddsanordningar. Helt annorlunda förhåller det sig med skador genom strömmens avståndsverkan och skyddsåtgärder mot dessa. Man kan nämligen icke genom att vidta rimliga skyddsåtgärder eliminera risken för att genom strömmens avståndsverkan skador uppstår på svagströmsanläggningar eller hinder i dessas drift. Sålunda kan skador t. ex. uppstå vid jordfel i en högspänningsanläggning med lång urkopplings-

tid på grund av fel på brytare eller reläsystem, vilka fel ej kan helt förebyggas och ej heller behöver vara föranledda av vårdslöshet. Denna risk måste anses ha ökat i väsentlig grad genom tillkomsten av ledningar, drivna med direktjordad nollpunkt. Då detta för starkströmssidan förmånliga driftsätt tolereras efter vidtagande av åtgärder på svagströmssidan t. ex. i form av inkoppling av överspänningsskydd — sådana kan ej 100-procentigt eliminera riskerna för skador eller driftsolägenheter — förefaller det ofrånkomligt, att den störande anläggningens innehavare blir ersättningsskyldig, även om han icke underlåtit vidta föreskrivna skyddsåtgärder och oaktat annan vårdslöshet vid denna anläggnings utförande eller skötsel ej förekommit. Utan en regel om sådan ersättningsskyldighet skulle svagströmsanläggningens innehavare i praktiken få vidkännas huvudparten av kostnaderna för ifrågavarande skador. Enligt järnvägsstyrelsen torde icke behöva befaras att en bestämmelse om strikt ansvar för högspänningsanläggningens innehavare skulle leda till att en svagströmsanläggning utföres och skötes med mindre aktsamhet, därest den av styrelsen föreslagna begränsningen i ansvaret vid vårdslöshet å svagströmsanläggningens sida infördes.

Departementschefen

Enligt 6 § inträder f. n. ersättningsskyldighet för skada å eller hinder i driften av elektrisk anläggning genom inverkan av elektrisk ström, endast om skadan eller hindret föranletts av vårdslöshet vid den »skadegörande» anläggningens utförande eller skötsel. Denna anläggnings innehavare svarar emellertid icke blott för egen och underordnads vårdslöshet utan även för vårdslöshet av annan, som haft befattning med anläggningen, och därjämte för sådan ovarsamhet vid anläggningens utförande eller skötsel, som förekommit innan han tillträdde anläggningen. Därutöver gäller att underlåtenhet att vidta föreskrivna skyddsåtgärder räknas anläggningens innehavare till last som sådan vårdslöshet, vilken medför skyldighet att ersätta skada.

De sakkunniga har icke funnit anledning att överge grundsatsen om vårdslöshet vid anläggningens utförande eller skötsel såsom villkor för anläggningsinnehavarens ersättningsskyldighet för inträffad skada. Telestyrelsen, järnvägsstyrelsen och svenska järnvägsföreningen — vilka här representerar svagströmsintressena — har emellertid påyrkat sådan ändring av reglerna i förevarande paragraf, att en kraftanläggnings innehavare ålägges strikt ansvar för skada, som trots vidtagna skyddsåtgärder uppkommer å svagströmsanläggning genom induktion från kraftanläggningen.

Hittills inträffade induktionsskador å svagströmsanläggningar har huvudsakligen utgjorts av förstörda överspänningsskydd å teleledningar och avsmälta strömsäkringar i sådana anläggningar. Det årliga värdet

av skadorna har hittills för televerkets och statens järnvägars vidkommande tillhoppa i genomsnitt understigit 5 000 kronor. I fråga om de privata järnvägarna föreligger inga uppgifter, men det finns grundad anledning räkna med att skadorna där varit mycket små.

Vidare torde böra uppmärksammas att frågan om strikt ansvar i förhållandet mellan starkströms- och svagströmsanläggningar tidigare varit väckt. I ett år 1938 till lagrådet remitterat förslag (jfr prop. 1938: 137) till lag angående ändrad lydelse av 2, 3 och 6 §§ i 1902 års lag förordade dåvarande chefen för handelsdepartementet sådan ändring av sistnämnda paragraf, att densamma skulle bli tillämplig endast i förhållandet mellan starkströmsanläggningar. Förslaget innebar alltså att skada av elektrisk ström å svagströmsanläggning skulle ersättas såsom skada å annan egendom, dvs. den »skadegörande» starkströmsanläggningens innehavare skulle bli strikt ansvarig för sådan anläggningsskada. Förslaget kritiserades emellertid av lagrådet som i sitt utlåtande framhöll, att en svagströmsanläggning vore med hänsyn till sin beskaffenhet och sin särskilda mottaglighet för skada genom den elektriska strömmens inverkan icke helt jämförlig med annan egendom, för vilken fara kunde uppkomma genom starkströmsanläggningen, och att det vore i riktig uppfattning härav som stadgandena i förevarande paragraf tillkommit. Vidare uttalade lagrådet bl. a., att förslagens ståndpunkt i viss mån stode i strid med den uppfattning som fått uttryck i lagens regler om vidtagande av skyddsåtgärder. Lagstiftaren hade där tydligen utgått från att, då svagströmsanläggning utfördes i närheten av en redan befintlig starkströmsanläggning, den förra anläggningens innehavare i regel hade att själv vidta erforderliga anordningar till förebyggande av skada eller hinder i anläggningens drift genom induktion från starkströmsanläggningen. I anledning av vad lagrådet sålunda och i övrigt uttalade upptogs i propositionen icke något ändringsförslag beträffande 6 §.

Vad lagrådet då anförde torde alltså äga giltighet, låt vara att det påtalade motsatsförhållandet mellan det i 1938 års lagrådsremiss upptagna förslaget till ändring av 6 § och reglerna om vidtagande av skyddsåtgärder genom nu föreliggande lagförslag såtillvida utjämnats, som skyldigheten att vidta anordningar mot induktion i svagströmsanläggning här förslagits skola åvila innehavaren av en direktjordad kraftanläggning utan avseende å dess prioritetsställning i förhållande till svagströmsanläggningen. I förhållandet mellan andra kraftanläggningar — vilka under ogynnsamma omständigheter också kan orsaka induktionsskador — samt svagströmsanläggningar är emellertid icke avsett att göra ändring i nuvarande regler om skyddsåtgärder, varför innehavaren av en nytillkommande svagströmsanläggning alltså skall svara för skyddet mot induktion från äldre kraftanläggningar som icke är direktjordade. Ur materiell synpunkt är det icke motiverat att göra sådan åtskillnad mellan direktjordade och andra kraftanläggningar, att strikt ansvar för induktions-

skada å svagströmsanläggning åläggas endast innehavare av direktjordade anläggningar. Icke heller kan ifrågakomma att i förhållandet mellan icke direktjordade kraftanläggningar, å ena, samt svagströmsanläggningar, å andra sidan, föreskriva strikt ansvar allenast för innehavaren av en i jämförelse med svagströmsanläggningen yngre kraftanläggning. Då således en regel om strikt ansvar för induktionsskada å svagströmsanläggning i och för sig borde bli tillämplig å innehavare av varje inducerande kraftanläggning — även en sådan som är äldre än den ifrågavarande svagströmsanläggningen — skulle det påtalade motsatsförhållandet alltjämt förefinnas i viss omfattning. De av lagrådet gjorda anmärkningarna skulle icke heller i sin helhet förfalla, därest i enlighet med järnvägsstyrelsens förslag undantag från den strikta ersättningsskyldigheten gjordes för fall, då skadan föranletts av vårdslöshet vid svagströmsanläggningens utförande eller skötsel.

Att märka är vidare att skydd mot induktion från kraftanläggningar redan nu och även framdeles vanligen torde uppsättas vid de för induktionsverkningarna utsatta anläggningarna, eftersom detta medför lägre kostnader än om skydd med motsvarande verkan skulle anbringas å kraftanläggningarna. Underhållet av skyddsanordningar lär i sådana fall ankomma på innehavarna av svagströmsanläggningar. Detta talar i viss mån mot en regel om strikt ansvar för kraftanläggningarnas innehavare.

Driften av starkströmsanläggning innefattar emellertid sådana faromoment att särskilt stränga krav bör uppställas vid bedömande av huruvida en sådan anläggning handhåfts med tillräcklig aktsamhet. Stor noggrannhet måste iakttas vid tillsynen av isolatorer och brytorgan samt icke minst skyddsanordningar. Om sådan materiel hålles i gott skick, torde nämligen risken för skada genom induktion eller annan inverkan av starkströmmen avsevärt begränsas. Det är därför synnerligen angeläget, att kontroll av anläggningsmaterielens funktionsduglighet sker i den omfattning och med all den noggrannhet som är möjlig. Såsom vårdslöshet vid anläggningens skötsel bör anses exempelvis underlåtenhet att utöva erforderlig tillsyn å anläggningen eller dröjsmål med att avhjälpa uppkomna fel. Detta gör att skillnaden mellan strikt ansvar och ansvarighet grundad på vårdslöshet i realiteten många gånger icke blir så stor.

Med hänsyn till nu anförda omständigheter anser jag mig icke kunna biträda telestyrelsens, järnvägsstyrelsens och svenska järnvägsföreningens förslag. Jag förordar i stället att de nuvarande bestämmelserna med vissa jämkningar bibehålles. Jag har därvid beaktat, att under remissbehandlingen framställts anmärkning mot att i sakkunnigförslaget icke upptagits nuvarande stadgande om jämkning av ersättningsskyldigheten, då anläggningsskadan föranletts av vårdslöshet vid båda de ifrågavarande anläggningarnas utförande eller skötsel. Som vårdslöshet vid en anläggnings utförande eller skötsel bör framdeles räknas underlåtenhet av anläggning-

ens innehavare att vidta skyddsåtgärder enligt de nya bestämmelserna i 5 §, i den mån sådan underlåtenhet medverkat till skadans uppkomst. I likhet med de sakkunniga anser jag, att särskild störningskänslighet hos en anläggning till följd av otillfredsställande teknisk standard bör sålunda beaktas vid tillämpningen av bestämmelserna i förevarande paragraf, att skadeståndet jämkas till nackdel för anläggningens innehavare. Därjämte torde det nuvarande uttrycket »hinder» i driften böra, i likhet med vad som föreslagits beträffande 5 §, utbytas mot »störning». Det må slutligen anmärkas att, om den föreslagna bestämmelsen i 5 § 2 mom. andra stycket antages, innehavare av direktjordad högspänningsanläggning i regel torde bli skyldig att bekosta underhållet av skyddsanordningar å svagströmsanläggningar och därmed även utbyte av dylika anordningar, som förstörts genom induktion från högspänningsanläggningen.

9 §.

Gällande rätt

Förevarande paragraf innehåller vissa regressbestämmelser.

Till en början lämnas föreskrifter som reglerar hur skadestånd till utomstående skall slutligen fördelas mellan innehavare av elektriska anläggningar, vilka tillsammans orsakat skadan. Innehavare av dylik anläggning, som utgivit ersättning för skada orsakad genom inverkan av en medelst överledning från annan anläggning inkommen ström, äger därvid att av den andra anläggningens innehavare söka åter vad han sålunda utgivit, under förutsättning att överledningen vållats genom vårdslöshet vid sistnämnda anläggnings utförande eller skötsel. Vidare föreskrives att, om sådan vårdslöshet förekommit jämväl vid förstnämnda anläggning, rätten äger, med avseende å beskaffenheten av de å ömse sidor begångna felen, bestämma till hur stort belopp ersättningen skall slutligen gäldas av vardera sidan. Ligger dylik vårdslöshet ej någondera sidan till last, skall båda anläggningarnas innehavare ta del i ersättningens gäldande som om de gemensamt vållat skadan. I sistnämnda fall är dock innehavare av telegraf-, telefon- eller annan dylik i och för sig ofarlig anläggning icke ersättningskyldig.

Slutligen stadgas att — om skada som avses i denna lag föranletts av att någon, efter det elektrisk anläggnings utförande påbörjades, utan innehavarens samtycke vidtagit åtgärd som i väsentlig mån ökat faran för skada genom den elektriska strömmens inverkan — den som vidtagit åtgärden är gentemot anläggningens innehavare ansvarig för skadan, därest han insett eller bort inse faran.

De sakkunniga

De sakkunnigas förslag berör endast de tidigare bestämmelserna i paragrafen.

Under hänvisning till den särskilda risken för skada vid såväl induktion och annan avståndsverkan som vid överslag eller direkt kontakt mellan olika ledningar har de sakkunniga funnit, att regressbestämmelserna bör förenklas på det sätt, att ansvaret i princip oberoende av vållande påläggas innehavaren av den anläggning, från vilken den skadegörande strömmen utgått. Denna anläggning framstår också som den i regel särskilt farliga i jämförelse med den strömmen förmedlande anläggningen. I detta sammanhang är även att beakta, att man torde vara nödsakad acceptera toleransregler för inducerade spänningar, som icke helt eliminerar risken för olycksfall genom induktion. Vid vållande av den strömmen förmedlande anläggningens innehavare eller personal bör dock regressansvaret helt eller delvis bortfalla. Med hänsyn härtill och då beteckningen »överledning» bör ersättas med det tydligare uttrycket »induktion eller överledning eller på annat ej åsyftat sätt» har de sakkunniga till en början föreslagit en regel av innehåll att innehavare av elektrisk anläggning, som nödgats utge ersättning för skada genom inverkan av en medelst induktion eller överledning eller på annat ej åsyftat sätt från annan anläggning inkommen elektrisk ström, skall äga att av den senare anläggningens innehavare söka åter vad han sålunda utgivit, i den mån skadan ej vållats genom vårdslöshet vid den förra anläggningens utförande eller skötsel.

Yttrandena

En utförligare sammanfattning finnes i propositionen (s. 55).

De sakkunnigas förslag har tillstyrkts eller lämnats utan erinran i så gott som samtliga yttranden.

Svenska vattenkraftföreningen och representanterna för samma förening har avstyrkt förslaget om införande av strikt regressansvar, under framhållande av att det är tillfyllest att i princip föreskriva skadeståndsskyldighet för den inducerande anläggningen, då denna visas ha varit vållande till skadan.

Departementschefen (vid lagrådsremissen)

Har två elektriska anläggningar medverkat till skada för utomstående, äger f. n. den anläggningsinnehavare, som utgivit ersättning för skadan, regressrätt mot innehavaren av den andra anläggningen, främst på grund av att vårdslöshet förekommit vid denna anläggnings utförande eller skötsel. Har sådan vårdslöshet förekommit i fråga om båda anläggningarna, bestämmer rätten med hänsyn till felen å ömse sidor hur ersättningen skall fördelas mellan anläggningarnas innehavare. Om vårdslöshet icke ligger någondera sidan till last, skall innehavare av starkströmsan-

läggningar gemensamt ta del i ersättningens gäldande, vilket närmast torde innebära, att ersättningen fördelas lika mellan dem, varemot innehavare av svagströmsanläggning är för sådant fall befriad från ersättningsskyldighet.

Enligt de sakkunnigas förslag skall ersättningsskyldigheten fördelas på följande sätt mellan innehavare av starkströmsanläggningar. Har till följd av vårdslöshet vid en anläggnings (A) utförande eller skötsel ström genom induktion, överledning eller på annat ej åsyftat sätt inkommit i annan anläggning (B) utan att sådan vårdslöshet förekommit vid B:s utförande eller skötsel, äger innehavaren av B full regressrätt för skadestånd som han utgivit enligt 4 §. Har vårdslöshet icke förekommit vid någondera anläggningen, skall innehavaren av A, från vilken ström genom induktion, influens eller förhöjda markpotentialer inkommit i B och där orsakat skada för utomstående, återgälda B:s innehavare vad denne nödgats utge i ersättning för skadan. I den mån sådan skada vållats genom vårdslöshet vid B:s utförande eller skötsel skall regressansvaret bortfalla. Har åter skada skett genom inverkan av ström som på annat ej åsyftat sätt — t. ex. genom kontakt mellan anläggningarnas luftledningar — inkommit i B utan att därvid vårdslöshet ligger någondera sidan till last, skall ersättningsansvaret enligt särskild regel delas lika mellan anläggningarnas innehavare. Den nuvarande föreskriften om jämkning av regressansvaret, därest skadan vållats genom vårdslöshet vid båda anläggningarnas utförande eller skötsel, har icke medtagits i sakkunnigförslaget. Sådan jämkning har nämligen förutsatts skola ske enligt allmänna rättsgrundsatser.

Vad åter angår förhållandet mellan en starkströmsanläggning och en svagströmsanläggning, vilka gemensamt orsakat skada å person eller annan egendom än elektrisk anläggning, är att märka att ersättningsansvaret gentemot tredje man åvilar starkströmsanläggningens innehavare enligt 4 §. Sakkunnigförslaget innehåller blott ett enda stadgande hur skadeståndsansvaret skall slutligen fördelas mellan anläggningarnas innehavare. Enligt detta stadgande är svagströmsanläggningens innehavare fri från regressansvar, därest vårdslöshet icke förekommit vid denna anläggnings utförande eller skötsel. Kan dylik vårdslöshet däremot tillräknas svagströmsanläggningens innehavare, torde denne enligt sakkunnigförslaget vara regresspliktig icke jämlikt uttrycklig bestämmelse utan jämlikt allmänna rättsgrundsatser. Möjligen skulle den regresspliktiges ansvar härigenom bli mildrat, eftersom enligt allmänna rättsregler för ersättningsansvar kräves vållande av anläggningens innehavare eller dennes underordnade. Har anläggningens innehavare tillträtt anläggningen, sedan denna en tid varit i bruk, torde han enligt allmänna grundsatser icke alltid kunna göras ansvarig för därefter inträffad skada, som har sin grund i vårdslöshet

vid anläggningens utförande. En sådan konsekvens av förslaget kan icke gärna ha åsyftats.

Den av de sakkunniga föreslagna regleringen av frågan, hur ersättnings-skyldigheten skall slutligen fördelas mellan innehavare av elektriska anläggningar, som medverkat till skada å person eller annan egendom än elektrisk anläggning, avviker från gällande rätt i vissa avseenden. Jag vill särskilt nämna det fall, att ström till följd av induktion övergått från en starkströmsanläggning till annan sådan anläggning och där åstadkommit skada som nyss sagts, utan att vårdslöshet förekommit vid någondera anläggningens utförande eller skötsel. Strikt regressansvar åvilar då den inducerande anläggningens innehavare såväl enligt de nuvarande stadgandena som enligt sakkunnigförslaget. Skillnaden är blott den, att enligt förslaget regressansvar föreligger med avseende å hela det för skadan utgivna beloppet, varemot enligt 9 § i dess nuvarande lydelse regressansvaret torde få anses vara begränsat till hälften av det erlagda skadeståndet. Under den tid, storkraftledningarna drivits direktjordade, har hittills inga person- eller egendomsskador inträffat till följd av induktion i annan starkströmsledning. Vad nu sagts om induktion gäller i lika mån inverkan av influens eller förhöjda markpotentialer. Med hänsyn till det nu anförda synes det knappast motiverat att f. n. utvidga regressansvaret på sätt de sakkunniga förordat.

På grund härav talar enligt min mening övervägande skäl för att de nuvarande stadgandena i 9 § i sak bibehålles. Vissa mindre jämkningar av desamma synes dock böra ske. Sålunda förefaller lämpligt att i anslutning till de sakkunnigas förslag utbyta begreppet »överledning» mot uttrycket »induktion eller överledning eller eljest på ej åsyftat sätt», varigenom torde tydligare än f. n. utmärkas att stadgandena är tillämpliga i alla fall, då ström från en elektrisk anläggning vare sig genom avståndsverkan eller genom närverkan, mot vad som varit avsett, inkommit i en annan sådan anläggning och där orsakat skada för utomstående. En sådan ändring som den nu förordade torde även föranleda, att vårdslöshet vid anläggnings utförande eller skötsel i lagtexten bör anges vara orsak till skadans uppkomst och alltså icke till »överledningen» av strömmen. I anledning av vad en remissinstans anført vill jag framhålla, att vårdslöshet vid anläggnings utförande eller skötsel enligt nuvarande lydelse av 9 § även torde innefatta underlåtenhet av anläggningens innehavare att vidta skyddsåtgärder, dock endast i den mån underlåtenheten varit orsak till inträffad skada.

Lika med de sakkunniga anser jag även, att en anläggnings särskilda störningskänslighet till följd av icke tillfredsställande teknisk standard bör liksom beträffande 6 § här beaktas vid bedömandet av huruvida vårdslöshet förekommit vid en anläggnings utförande eller skötsel.

Lagrådet

Under 6 och 9 §§ har lagrådet bl. a. yttrat (s. 77—78).

Föredragande departementschefen har under 6 § inledningsvis uttalat sig om det ansvar som må åvila innehavaren av elektrisk anläggning för vårdslöshet av dem som haft befattning med anläggningen. Lagrådet anser sig för sin del ej böra taga ståndpunkt till detta uttalande om tolkningen av gällande lag.

Under 6 § har föredragande departementschefen vidare uttalat att han, i likhet med de sakkunniga som utarbetat förslag i ämnet, ansåge att särskild störningskänslighet hos en anläggning till följd av otillfredsställande teknisk standard borde beaktas vid tillämpningen av bestämmelserna i paragrafen på det sättet att skadeståndet jämkades till nackdel för anläggningens innehavare. Uttalandet synes mer generellt än som låter sig förena med lagtexten. Vål torde försummelse i underhållet eller underlåtenhet att följa givna föreskrifter i fråga om utrustningen böra komma i betraktande så som nyss nämnts, men däremot synes den omständigheten, att en äldre i och för sig fullt användbar anläggning ej längre är tekniskt modern, i allmänhet icke kunna motivera att ersättning för skada som åsamkas dess innehavare skall jämkas.

Vad nu sagts gäller jämväl ett uttalande under 9 § i remissprotokollet om verkan av en anläggnings särskilda störningskänslighet.

11 §.

Gällande rätt

I 11 § stadgas f. n. att den som vill fordra skadestånd enligt 4—10 §§ skall anhängiggöra sin talan hos domstol inom två år från den dag, då skadan timade, vid äventyr att han eljest förlorat sin talan.

De sakkunniga och yttrandena över de sakkunnigas förslag

I de delar propositionen icke härutinnan fullständigt återgives får utskottet hänvisa till denna (s. 58—60).

De sakkunniga har förordat, att en preskriptionsfrist av samma längd som den, vilken nu gäller för talan om skadestånd enligt 1902 års lag, föreskrives för talan om ersättning för skyddsåtgärder.

De nu aktuella frågorna om skyddsåtgärder mot induktion eller annan dylik avståndsverkan samt om skada genom sådan inverkan av elektrisk ström kräver för sitt bedömande i regel speciell teknisk sakkunskap, vilken vid behov kan tillföras domstol. De sakkunniga har därför funnit, att en särskild nämnd — förslagsvis kallad statens nämnd för elstörningsfrågor — bör inrättas för att tillhandagå domstolarna med upplysningar i de speciella frågorna om induktion eller annan dylik avståndsverkan. Behovet av sakkunskap i övriga elektrotekniska frågor torde däremot få anses vara tillgodosett genom den verksamhet som bedrivs av kommerskollegium och statens elektriska inspektion.

Preskriptionsbestämmelsen har berörts endast i två yttranden. Sålunda har *svenska elverksföreningen* anfört, att den icke har något att erinra mot den föreslagna kompletteringen av nuvarande bestämmelse, under bibehållande av preskriptionstiden två år. *Svea hovrätt* har emellertid riktat kritik mot preskriptionstidens längd, såvitt gäller regressanspråk. Hovrätten har påpekat den ogynnsamma ställning, vari en elektrisk anläggnings innehavare råkar, om han omedelbart före preskriptionstidens utgång utsätts för ersättningskrav från tredje man. I sådant fall kan nämligen anläggningsinnehavaren bli avskuren från möjligheten till regresstalan enligt 9 §. Skäl föreligger att jämka preskriptionsbestämmelsen för att förhindra sådan verkan.

Inrättandet av en statens nämnd för elstörningsfrågor har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av *Svea hovrätt*, *hovrätten för Nedre Norrland*, *järnvägsstyrelsen*, *vattenfallsstyrelsen*, *föreningen Sveriges häradshövdingar*, *föreningen Sveriges stadsdomare*, *landsbyggdets elnämnd*, *svenska järnvägsföreningen* och *svenska vattenkraftföreningen*.

Enligt *telestyrelsen*, som ställt sig synnerligen tveksam till behovet av den föreslagna nämnden, bör åtminstone tillsvidare anstå med inrättandet av denna. Mellan *telestyrelsen* eller *järnvägsstyrelsen*, å ena, samt *vattenfallsstyrelsen*, å andra sidan, har elstörningsfrågorna hittills kunnat avgöras genom överenskommelse i varje särskilt fall. I allmänhet har så varit förhållandet även då det gällt mellanhavanden med enskilda kraftföretag. Det är därför möjligt, att alla hithörande frågor kan lösas genom överenskommelser.

Inrättandet av den föreslagna nämnden har avstyrkts av *statskontoret*, *kommerskollegium*, *Sveriges advokatsamfund* och *Sveriges fastighetsägareförbund*, vilka funnit det angeläget att söka undvika en utvidgning av den statliga verksamheten.

Departementschefen (vid lagrådsremissen bl.a.)

Vad angår den av de sakkunniga föreslagna nämnden för elstörningsfrågor vill jag framhålla, att det givetvis är av största betydelse, att domstolarna i mål, som gäller skyddsåtgärder eller skadestånd i anledning av induktion eller annan inverkan av elektrisk ström, får tillgång till yttranden av dem som besitter särskild teknisk sakkunskap. Förden skull synes dock icke nödvändigt att låta inrätta en särskild nämnd. Erforderlig sakkunskap bör kunna tillhandahållas, förutom av kommerskollegium och statens elektriska inspektion, av landets universitet och högskolor. I mål t. ex. mellan kraftföretag i enskild ägo samt järnvägsstyrelsen synes även kunna anlitas experter från vattenfallsstyrelsen och telestyrelsen. Mot inrättandet av en särskild nämnd talar även det förhållandet, att tvister i berörda frågor kan förväntas endast sällan bli hänskjutna till rättslig prövning. Av dessa skäl har jag ansett mig icke böra förorda,

att den föreslagna nämnden kommer till stånd. Naturligtvis står det berörda intressenter fritt att själva skapa en organisation, som kan på ett tidigt stadium tillhandagå parterna med råd och upplysningar i hithörande frågor.

Lagrådet (s. 78—79)

Enligt 11 § i dess nuvarande lydelse skall den som vill fordra skadestånd enligt 4—10 §§ väcka talan hos domstol inom två år från den dag skadan timade; försummas det har han förlorat sin talan.

Det remitterade förslaget har upptagit vissa kompletterande föreskrifter till den nuvarande huvudregeln. Till en början föreslås den särbestämmelsen beträffande ersättningstalan enligt 5 § 2 mom., att sådan talan skall väckas inom två år från det skyddsåtgärd som där avses blev utförd. Vidare föreslås en helt ny preskriptionsregel, såvitt avser regressanspråk, i följd varav den tvååriga preskriptionsregeln skulle åsyfta allenast primär talan om skadestånd mot ägare eller innehavare av elektrisk anläggning. Den nya regeln innehåller att, om den mot vilken anspråk på skadestånd gjorts gällande vill mot annan föra talan enligt 9 eller 10 §, sådan talan skall väckas inom ett år från det skadeståndet blev guldets eller, om han genom dom förpliktats gälda skadestånd, från det domen vann laga kraft mot honom. Slutligen föreslås den undantagsbestämmelsen att, där på grund av samma händelse ömsesidiga skadeståndsanspråk föreligga, det ena anspråket må, utan hinder av att talan förlorats på grund av att föreskriven tid därför försuttits, kvittas mot det andra.

Det kan enligt lagrådets mening vara föremål för någon tvekan, huruvida 11 § i gällande lag skall anses omfatta regresstalan enligt 9 § (jfr 12 §). Lagrådet anser emellertid, att det hör klargöras att sådan regresstalan faller utanför bestämmelsens tillämpningsområde. Något större praktiskt behov av en kort preskriptionstid för dylik regresstalan synes ej — lika litet som i det fall varom i 12 § sägs — föreligga, helst som det oftast torde vara fråga om regress mellan anläggningar som stå i kontraktsförhållande med varandra. Ej heller torde det krav på ersättning, som kan framställas med stöd av 5 § 2 mom. andra stycket i det remitterade förslaget, behöva underkastas någon dylik preskription. Lagrådet förordar därför, att i 11 § upptages en preskriptionsregel endast för de fall då den som lider skada vill föra talan om ersättning. Regeln torde kunna innehålla, att talan mot ägare eller innehavare av anläggning om skadestånd enligt 4 eller 6 § skall väckas inom två år från det skadan timade vid äventyr att, om det försummas, rätt till talan är förlorad.

Departementschefen förklarar sig ämna beakta vad lagrådet ovan anfört (s. 81).

14 §.*Departementschefen*

Denna paragraf har icke berörts av de sakkunniga.

Jag föreslår emellertid, att i paragrafen vidtas vissa redaktionella ändringar med anledning av att lagen om försäkring för olycksfall i arbete upphävts genom lagen den 14 maj 1954 om yrkesskadeförsäkring.

16 §.*Departementschefen* (vid lagrådsremissen)

Såsom jag anfört inledningsvis under 5 § har i sakkunnigförslaget bland bestämmelserna om skyddsåtgärder upptagits en hänvisning till blivande lagstiftning om åtgärder till förebyggande av radiostörningar. Störning å radioanläggning — inklusive televisionsanläggning — är visserligen ett typiskt exempel på inverkan genom induktion från starkströmsanläggning, men på grund av radiostörningarnas speciella karaktär har de därmed sammanhängande problemen icke varit föremål för de sakkunnigas överväganden. Inom telestyrelsen utredes emellertid frågan om åtgärder till förebyggande av störning i radiomottagningsapparat, vilken utredning är i det närmaste avslutad. Utredningen lär resultera i ett förslag till särskild lag, innefattande bestämmelser icke blott om skyddsåtgärder mot sådana störningar utan även om fördelning av kostnader, som föranledes av dylika åtgärder. Då det kan förväntas att dessa spörsmål erhåller en särskild reglering, torde i 1902 års lag, lämpligen som ett nytt andra stycke i förevarande paragraf, böra intagas en hänvisning till speciallagstiftning i ämnet.

Lagrådet (s. 79)**16 §.**

Under denna paragraf föreslås en bestämmelse, som anger att beträffande åtgärder till förebyggande av störning i radiomottagningsapparat gäller vad därom särskilt stadgas. Det är ej närmare utrett i vad mån gällande lag innebär skydd mot radiostörningar från elektrisk anläggning (jfr prop. 137/1938 s. 51 f). Vidare är oklart, huruvida den föreslagna bestämmelsen skall ha någon betydelse innan åsyftad lagstiftning om radiostörningar kommit till stånd. Lagrådet hemställer vid sådant förhållande, att bestämmelsen får utgå i avbidan på den särskilda lagstiftning som därmed åsyftas.

Departementschefen (s. 81—82)

Lagrådet har hemställt, att den särskilda bestämmelse, som i det remitterade förslaget upptagits såsom ett andra stycke i 16 § och som anger att beträffande åtgärder till förebyggande av störning i radiomottagnings-

apparat gäller vad därom särskilt stadgas, får utgå i avbidan på den särskilda lagstiftning som därmed åsyftas. Huruvida s. k. radiostörningar kan anses reglerade i 1902 års lag synes icke ha uppmärksamrats tidigare än i samband med ett till lagrådet år 1938 remitterat förslag (prop. 1938: 137) till lag angående ändrad lydelse av bl. a. 6 § i lagen. Föredragande departementschefen uttalade (anf. prop. s. 52), att han fann det uteslutet att, såsom från visst håll ifrågasatts, den föreslagna lagändringen skulle indirekt föranleda att ansvarsbestämmelserna i 1902 års lag blev tillämpliga å radiostörningar. De sakkunniga liksom remissinstanserna i förevarande lagstiftningsärende synes även ha utgått från att sådana störningar icke regleras av denna lag. Vad nu anförts utgör enligt min mening tillräckliga skäl för den ståndpunkten, att gällande lag icke innebär skydd mot radiostörningar från elektrisk anläggning. Åtgärder mot dylika störningar är därför tillsvidare oreglerade i avbidan på den emotsedda särskilda lagstiftningen i ämnet. Detta synes böra komma till uttryck i 1902 års lag. Jag förordar därför, att den föreslagna hänvisningen beträffande radiostörningar bibehålles. Då hänvisningen synes ha ringa samband med den nuvarande bestämmelsen i 16 §, föreslår jag att den i stället upptas i en ny paragraf, betecknad 17 §.

Bestämmelser om nya lagens ikraftträdande

De sakkunniga och yttrandena över de sakkunnigas förslag

En utförligare redogörelse återfinnes i propositionen (s. 62—64).

De nya stadgandena skall i regel icke äga tillämpning i fråga om anläggningar, för vilka gäller koncession som meddelats före lagens ikraftträdande. De ifrågasatta ändringarna i 1902 års lag skulle nämligen, om de genomfördes utan inskränkning, medföra en försämrad rättsställning för innehavare av sådana äldre anläggningar som ger upphov till risker för störningar vid andra anläggningar. Synnerliga skäl bör krävas för att ge den nya lagen generellt tillbakaverkande kraft och sådana skäl föreligger icke. En dylik undantagsställning till förmån för äldre anläggningar är dock motiverad endast så länge den vid de nya bestämmelsernas införande gällande koncessionen är i kraft, varför anläggningen bör bli underkastad de nya stadgandena i samband med att ny koncession meddelades.

De nya reglerna föreslås dock bli tillämpliga i fråga om sådana äldre anläggningar, för vilka koncessionerna förbundits med villkor om skyldighet för anläggningarnas innehavare att i fråga, varom förmåles i lagen, underkasta sig ny lagstiftning eller Kungl. Maj:ts avgörande eller vid vilka efter koncessionens meddelande övergång skett till driftsätt, som medför större risk för skada eller hinder än tidigare driftsätt.

De föreslagna övergångsbestämmelserna har i allmänhet lämnats utan erinran av remissinstanserna.

Enligt *svenska vattenkraftföreningen* bör för de nya bestämmelsernas tillämplighet fordras att det är *uppenbart*, att det ändrade driftsättet medför större risk för skada eller hinder än det driftsätt som förutsattes vid koncessionens meddelande.

Representanterna för svenska vattenkraftföreningen har avstyrkt förslaget att de nya bestämmelserna skall tillämpas på äldre anläggningar, vid vilka övergång skett till farligare driftsätt, enär det ofta torde vara omöjligt eller i vart fall förenat med stora svårigheter att fastställa vilket driftsätt som förutsattes vid koncessionens meddelande.

En allmän tidsbestämd övergångsbestämmelse har förordats av *föreningen Sveriges häradshövdingar* och *svenska elverksföreningen*. Häradshövdingeföreningen har, efter återgivande av övergångsstadgandet, härvid anfört följande.

Stadgandet har motiverats med att ändringarna skulle, därest de genomfördes utan inskränkning, medföra en försämrad rättsställning för innehavare av sådana äldre anläggningar, som ge upphov till risker för störningar vid andra anläggningar. Detta är visserligen riktigt, men försämringen torde bli av större ekonomisk betydelse endast i fråga om regeln om skyldighet för anläggningar för mycket hög spänning att deltaga i kostnaderna för nödiga skyddsåtgärder med avseende å senare tillkomna anläggningar för svagström eller för starkström med en högsta spänning av 600 volt. De berörda högspänningsanläggningarna medföra emellertid stora risker för störningar och skador med därav följande hinder mot lokalisering av andra elektriska anläggningar till vidsträckta räjonger av landet. De rättssubjekt, som innehava högspänningsanläggningarna, vinna stora fördelar genom att driva dem på det farliga sättet. Verksamheten är också av sådan art, att ingripanden från samhällets sida sedan länge ansetts nödiga och att ändrade bestämmelser icke gärna kunna framstå såsom oväntade. Det synes därför motiverat att de utan nämnd inskränkning bliva underkastade de nya reglerna. Den försämrade räntabiliteten för högspänningsanläggningarna, som härav må följa, torde på längre sikt kunna elimineras genom höjda taxor för strömleveranserna. Dessa komma att så småningom drabba samtliga konsumenter av elström. Alternativet är emellertid väsentligt ökade driftkostnader vid nya anläggningar inom störningsräjongerna, i vissa fall kanske så stora kostnader, att nya anläggningar icke kunna förläggas dit.

Departementschefen

De nya reglerna torde böra träda i kraft den 1 januari 1959. Vid valet av tidpunkt för ikraftträdandet har beaktats att de nya reglerna torde medföra behov av vissa ändringar i kungörelsen den 15 november 1957 om elektriska starkströmsanläggningar. Därjämte är det min avsikt att senare framlägga förslag till en särskild svagströmskungörelse, vartill ett utkast framlagts av kommerskollegium. Dessa administrativa bestämmelser torde böra genomföras samtidigt som nya lagen.

Självfallet bör de nya bestämmelserna i 5, 6 och 9 §§ vinna tillämpning i förhållandet mellan berörda anläggningar, så snart koncession å den direktjordade högspänningsanläggningen meddelats efter nya lagens ikraftträdande. Med avseende å sådan högspänningsanläggning, för vilken koncession dessförinnan meddelats, skall enligt de sakkunniga nya lagen däremot gälla endast under vissa uttryckligen angivna förutsättningar.

En sådan förutsättning är, att i koncessionen intagits förbehåll om skyldighet för anläggningens innehavare att i fråga, varom i nämnda paragrafer förmäles, underkasta sig ny lagstiftning. Härmed har de sakkunniga tydligen åsyftat det i kungörelsen om elektriska starkströmsanläggningar och motsvarande äldre författningar intagna stadgandet, till vilket hänvisas i koncessionerna, nämligen att innehavare av elektrisk anläggning skall iaktta ändrade bestämmelser i fråga om leverans av elektrisk kraft. Ett förbehåll med denna innebörd kan dock ej gärna åberopas för tillämpning av sådana nya regler som här avses. I 13 kap. 1 § i nämnda kungörelse, vilken trätt i kraft den 1 januari 1958, har emellertid innehavare av elektrisk starkströmsanläggning ålagts att ställa sig till efterrättelse ändrade bestämmelser till motverkande av induktion från anläggningen. Med avseende å direktjordad högspänningsanläggning, som koncessionerats efter denna dag, kan sålunda nya lagen tillämpas med stöd av nämnda bestämmelse.

De sakkunniga har vidare föreslagit, att nya lagen blir tillämplig, såvida i koncessionen förbehåll gjorts därom, att anläggningens innehavare skall underkasta sig Kungl. Maj:ts avgörande i fråga, varom förmäles i lagen. Det må till en början nämnas att koncession tidigare meddelats för ett mindre antal direktjordade högspänningsanläggningar utan att något motsvarande förbehåll skett. Fr. o. m. år 1951 har emellertid i koncessionerna intagits föreskrifter, som i det övervägande antalet fall fått det innehållet, att tvister om vidtagande och bekostande av skyddsåtgärder samt om ersättning för skada å anledning av induktion skall underställas Kungl. Maj:ts avgörande, i den mån dessa frågor ej är reglerade genom ansvarsbestämmelserna i 1902 års lag. Dylika förbehåll har meddelats för att möjliggöra tillämpning av nya lagregler av det slag som nu är i fråga. Med hänsyn till den utformning, som föreskrifterna erhållit, torde det emellertid vara i allt fall underkastat tvivel, i vad mån föreskrifterna verkligen möjliggör tillämpning av de nya reglerna å förut koncessionerade, direktjordade högspänningsanläggningar. 1902 års lag torde nämligen även med nuvarande avfattning reglera hithörande frågor.

Nya lagen bör enligt de sakkunniga också vinna tillämpning å sådan äldre högspänningsanläggning, vilken drives på sätt som medför större risk för skada än det driftsätt som förutsattes vid koncessionens meddelande. Härmed har åsyftats det tämligen vanliga fallet, att en högspänningsanläggning, efter att ha varit i bruk en tid, blivit direkt jordad —

något som otvivelaktigt ökar faran för skada genom induktion. Vid det förnyade drifttillstånd, som till följd av driftomläggningen meddelats, har emellertid icke uppställts några särskilda villkor angående utförande av skyddsåtgärder eller reglering av framtida skador. Det är därför tveksamt, om anläggningens innehavare på här åberopad grund kan anses skyldig att underkasta sig nya regler.

För att bedöma i vad mån de nya bestämmelserna i 5, 6 och 9 §§ bör tillämpas på äldre direktjordad högspänningsanläggning torde böra något beröras koncessionens rättsliga natur. Enligt min mening innebär koncession å elektrisk starkströmsledning, att ledningens innehavare tillförsäkrats rätt att under löpande koncessionstid driva den anläggning, vari ledningen ingår, utan att behöva riskera att nya förpliktelser ålägges honom i de avseenden, som vid koncessionens meddelande varit föremål för bedömande. I överensstämmelse härmed har också tidigare genomförda bestämmelser om reglering av pris på elektrisk ström och om skyldighet att leverera eller transitera ström ansetts kunna tillämpas med avseende å redan befintliga anläggningar endast om härför funnits stöd i förbehåll som intagits i koncessionen. Här må nu uppmärksammas att i koncessionen uttryckligen lämnas tillstånd att utföra och under viss tid begagna elektrisk ledning med iakttagande av gällande föreskrifter rörande elektriska anläggningar. Detta torde närmast vara att anse, icke som ett koncessionsförbehåll i egentlig mening utan som en erinran om att koncessionshavaren skall följa de bestämmelser, som redan på grund av lag eller annan författning gäller bl. a. i fråga om skyldigheten att utföra och bekosta skyddsåtgärder i förhållande till annan anläggning. Men även om koncessionens innehåll i denna del skulle vara att uppfatta som ett koncessionsvillkor, lär det — så allmänt som det utformats — dock ej rätt gärna kunna innebära, att anläggningens innehavare tillförsäkrats en okränkbar rätt att under så lång tid som 40 år, för vilken koncession ofta förklaras vara gällande, få ha anläggningen utförd på sätt som sedermera bedöms vara otillräckligt ur säkerhetssynpunkt. Det förhållandet, att koncession meddelats före nya lagens ikraftträdande utan förbehåll om iakttagande av ändrad lagstiftning, finner jag därför icke utgöra hinder för att på anläggningen tillämpa de föreslagna bestämmelserna i 5, 6 och 9 §§.

Frågan om dessa bestämmelser skall tillämpas med avseende å en redan befintlig direktjordad högspänningsanläggning torde i stället böra bedömas enligt allmänna grundsatser. Härvid måste avgöras om hänsynen till anläggningsinnehavarens intressen kräver, att de nya bestämmelserna icke göres tillämpliga på anläggningen. De nuvarande lagreglerna om skyddsåtgärder i förhållandet mellan elektriska anläggningar tillkom för mer än 50 år sedan. Med hänsyn till dåtida förhållanden, då någon risk för skada genom avståndsverkan av elektrisk ström icke ansågs föreligga, torde berörda regler, vilka helt utformats efter prioritetsgrundsatsen, få anses ha

innefattat en skälig avvägning av anläggningsinnehavarnas inbördes skyldigheter. Utvecklingen inom starkströmstekniken har emellertid lett till att anläggningar för mycket höga spänningar numera tagits i bruk, anläggningar som av tekniska och ekonomiska skäl drivs direktjordade och som därför även på stort avstånd medför betydande risk för skada. Förhållandena nu är därför helt annorlunda än de var vid lagens tillkomst och påkallar i viss omfattning en annan avvägning av anläggningsinnehavarnas inbördes skyldigheter. Enligt min mening kan ur de synpunkter, som nu anförts, tillämpning av de nya bestämmelserna i 5, 6 och 9 §§ å redan koncessionerad, direktjordad högspänningsanläggning icke gärna anses innebära ett åsidosättande av några innehavarens berättigade anspråk.

Bestämmelserna avses dock skola tillämpas endast i fråga om sådana förhållanden som aktualiseras efter nya lagens genomförande. Av allmänna rättsgrundsatser följer nämligen att de nya reglerna icke vinner tillämpning i fråga om skada, som inträffar före lagens ikraftträdande, liksom ej heller beträffande skyddsåtgärd som dessförinnan vidtagits. Någon uttrycklig bestämmelse härom torde dock ej erfordras. Risken för att någon, som under den närmaste tiden utför elektrisk anläggning för låg spänning, underlåter att vidta skyddsåtgärd i avvaktan på att nya lagen träder i kraft torde få anses ringa.

Utskottet

Den snabba utveckling som ägt rum inom den elektriska teknikens område sedan tillkomsten av 1902 års lag om elektriska anläggningar, vilken i väsentliga delar är oförändrad, har som departementschefen framhållit gjort det angeläget att lagen reformeras. I propositionen föreslås emellertid blott en partiell reform, grundad på ett av induktionsstörnings-sakkunniga i november 1956 avgivet betänkande, huvudsakligen för att åstadkomma modernare regler angående skyldigheten att vidta erforderliga skyddsåtgärder till förekommande av skador genom avståndsverkan från direktjordade högspänningsanläggningar. Beträffande behovet av en reform i övrigt har departementschefen uttalat, att den tekniska utvecklingen talar för att en fullständig överarbetning av lagens samtliga bestämmelser kommer till stånd och att han kommer att ägna frågan särskild uppmärksamhet men att han icke nu är beredd att taga slutlig ståndpunkt därtill.

Utskottet vill för sin del, med instämmande i vad som anföres i motionen I: B 42 om behovet av en snar omarbetning av 1902 års lag, understryka det angelägna i att en sådan överarbetning kommer till stånd. Även om lagen icke hittills i någon större utsträckning föranlett tvister som bringats inför domstols prövning, är det likväl uppenbart, att den även efter den föreslagna partiella reformen icke tillfredsställer nuvarande behov av lag-

stiftning på detta viktiga område. Med tanke på den snabba ökningen av elkraftförbrukningen samt av behovet att överföra stora energieffekter över allt längre avstånd med stegrade risker för skador å person och egendom bör enligt utskottets mening en överarbetning av hela lagen snarast påbörjas.

Den oklarhet, som råder om vad som menas med elektrisk anläggning, har ej genom propositionen bringats ur världen. Som framgår av propositionen råder i denna fråga högst delade meningar, och departementschefen har förklarat, att vad som skall förstås med förbrukningsanläggning får överlämnas åt rättstillämpningen att besvara i avbidan på den allmänna översynen av lagen. Det är sålunda ovisst om till förbrukningsanläggning i den mening, vari uttrycket förekommer i propositionens förslag till ändrad lydelse av 4 §, är att hänföra sådana lösa förbrukningsapparater som t. ex. lampor och radioapparater, vilket synes vara departementschefens åsikt, eller om, som lagrådets majoritet synes anse, anslutningen av dylika apparater blott är ett sätt att använda anläggningen. Denna skillnad är ingalunda betydelslös utan skulle under vissa förhållanden kunna leda till helt olika utgång i exempelvis ett mål om personskada, beroende på vilken uppfattning domstolen ansluter sig till. Uttrycket anläggning förefaller även kunna ha olika innebörd i skilda paragrafer i lagen. Det är därför möjligt att vad som enligt 4 § skall betraktas som en gemensam anläggning, enligt 5 och 6 §§, därest anläggningen utförts i etapper, skall anses utgöra flera självständiga anläggningar. Ej heller är det, som nedan närmare kommer att utvecklas, säkert att den i propositionen under 4 § givna definitionen på en förbrukningsanläggning såsom en vanligen fastighetsägaren tillhörig ledning, över vilken strömleverantören icke utövar bestämmanderätten, är tillämplig i det fall att fastighetsägaren och distributören är samma person.

I 4 § tredje stycket brukas uttrycket inhägnad gård, utan att propositionen föreslår någon ändring, för att beteckna område, inom vilket undantag från huvudregeln om strikt skadeståndsansvar skall gälla i fråga om skada från lågspänningsanläggning. Nämnda uttryck är emellertid mycket obestämt, som bl. a. framgår av ett nyligen i högsta domstolen avgjort mål (NJA 1956 s. 229). Detta avgörande tyder visserligen på att för undantagsregelns tillämplighet ställes jämförelsevis höga krav på avstängningsanordningens effektivitet, men även denna tolkning av uttrycket inhägnad gård ger givetvis utrymme åt vitt skilda meningar för undantagsregelns giltighet i olika praktiskt förekommande fall. Utskottet vill därför uttala som sin uppfattning, att lagtexten även i detta hänseende är i behov av en översyn så att den får en mera klagörande lydelse.

När det gäller fördelning av skadestånd vid vållande från den skadades egen sida kan bl. a. med hänsyn till utgången i ett par av högsta domstolen avgjorda mål (NJA 1944 s. 646 och 1948 s. 182) ifrågasättas, om 1902 års

lag i sin nuvarande utformning medger en fullt tillfredsställande ordning. I anslutning till 1948 års dom lämnade justitierådet Karlgren en utförlig analys av skadeståndsreglerna i 1902 års lag, vari han förklarade, att den princip, som enligt praxis gäller vid tillämpning av lagen — intet skadestånd vid grovt medvållande och full ersättning då den skadades eget vållande varit måttligt — måste anses otillfredsställande, men att han icke ville förorda ett frångående av dittillsvarande fasta rättstillämpning i dylika fall, helst som det funnes anledning förvänta att frågan i en eventuell ny lagstiftning på området skulle bli föremål för vederbörligt övervägande. — Ehuru hithörande stadganden i 1902 års lag icke direkt beröres i propositionen, synes de skadeståndsrettsliga konsekvenserna av bestämmelserna i 1902 års lag kunna anföras som ett ytterligare motiv att överse lagen.

Gällande och föreslagna regler ger föga klarhet om när en elektrisk anläggning skall anses ha blivit utförd tidigare än annan anläggning eller när en redan befintlig anläggning genom ändring i anläggningens utförande skall anses ha mist sin prioritetsställning i förhållande till annan anläggning. Även om det naturligtvis såsom hittills kan överlämnas åt rättstillämpningen att bedöma hithörande och liknande frågor, anser utskottet frågorna intaga en så central plats i lagen, att lagstiftaren bör ge någon vägledning, hur olika praktiskt viktiga problem bör lösas, genom en mera klargörande utformning av bestämmelserna.

Beträffande de allmänna principer, för vilka propositionen eljest ger uttryck, vill utskottet uttala sin fulla anslutning till departementschefens uppfattning, att det är skäligt att prioritetsgrundsatsen modifieras till nackdel för innehavare av högspänningsanläggning, som genom att driva anläggningen med direktjordad nollpunkt ernår stor ekonomisk och teknisk fördel till olägenhet för annan elektrisk anläggning. Det synes utskottet vara ett naturligt betraktelsesätt att innehavaren av den särskilt farliga anläggningen åläggas att vidta och bekosta behövliga skyddsåtgärder mot sådan skada.

Utskottet övergår härefter till att behandla de olika förekommande frågorna i den ordning de paragrafvis upptagits i propositionen.

Vad till en början gäller föreslagen ändring av 4 § innebär denna en annan och klarare begränsning av det undantag som nu gäller från huvudregeln om att starkströmsanläggning, vilken har egen generator eller transformator, ansvarar oberoende av innehavarens vållande för skada som orsakats tredje man genom inverkan av ström från anläggningen. Det nuvarande undantaget är nämligen så avgränsat, att det i alltför hög grad är avhängigt av den yttre utformningen av en husinstallation vid vilken skada uppkommit, huruvida den skadelidandes rätt till ersättning är grundad på allmänna skadeståndsregler om vållande eller reglerna om strikt ansvar i 1902 års lag. Det räcker ju f. n. att blott en obetydlig del av en elektrisk ledning tillhörande lågspänningsanläggningen når utanför

byggnad och icke befinner sig inom inhägnad gård eller under jordytan för att huvudregeln skall gälla. Genom propositionen, som här överensstämmer med de sakkunnigas förslag, erhålles en klarare regel, i det ansvarsbegränsningen anknytes till det faktum att skadan uppkommer inom byggnad eller inhägnad gård. Härigenom har området för de fall då strikt ansvar föreligger för distributören på ett sätt begränsats. Samtidigt föreslås emellertid också en mycket viktig utvidgning, såtillvida som undantagsregelns tillämplighet icke vidare skall bero av om förbrukningsanläggningen i och för sig utgör en lågspänningsanläggning utan i stället skall betingas av att den spänning, som tillföres anläggningen, ej överstiger den för en lågspänningsanläggning högsta tillåtna, 250 volt till jord. Genom denna utvidgning undgår man det otillfredsställande förhållandet, att den, som inomhus lider skada på grund av att den distribuerade strömmen, t. ex. genom induktion från en annan anläggning, tillföres husinstallationen med för hög spänning, blir nödsakad att åberopa allmänna skadeståndsregler om vållande från den inducerande anläggningens sida, vilket i de flesta fall torde vara svårt att styrka. Även då strömmen inkommit i förbrukningsanläggningen på annat ej åsyftat sätt, exempelvis genom överslag eller direkt kontakt mellan olika ledningar eller genom inverkan av elektrolytisk korrosion, skall enligt förslaget samma ersättningsregel gälla.

Mot vad sålunda föreslagits i denna del har utskottet intet att erinra.

För att frånskilja inomhusskada vid distributionsanläggning har i lagtexten införts termen förbrukningsanläggning, samtidigt som departementschefen i sin motivering förklarat att därmed avses sådana, vanligen fastighetsägaren tillhöriga ledningar, över vilka strömleverantören icke utövar bestämmanderätten — alltså i regel ledningar mellan mätare och uttagningsställen — jämte till dessa ledningar anslutna förbrukningsapparater. Bortsett från att tre ledamöter i lagrådet anfört betänkligheter mot denna bestämning, vilka dock ej föranlett dem att föreslå någon annan regel och som närmast synes ha avseende på var förbrukningsanläggningens slutpunkt är belägen, vill utskottet för sin del påpeka, att bestämningen knappast är helt godtagbar, såvitt gäller anläggningens begynnelsepunkt. Det är ju intet ovanligt fall att distributören även är ägare av den byggnad där strömmen förbrukas (ex. större företag med eget elektricitetsverk), varvid distributören har bestämmanderätten ända till förbrukningspunkten. Det synes därför utskottet som om det rent tekniska utförandet här bör tillmätas avgörande betydelse, så att förbrukningsanläggningen i allmänhet — oavsett vem som har bestämmanderätten — skall anses börja vid mätare eller dylikt.

I propositionen har i överensstämmelse med de sakkunnigas förslag från huvudregeln om strikt ansvar icke såsom enligt gällande lydelse undantagits skada av ström från anläggning under jordytan. De motiv som påkallat ändringen framgår dock ej av vare sig de sakkunnigas be-

tänkande eller departementschefens uttalande. I regel torde, när skada inträffar vid underjordisk anläggning för lågspänning, detta antingen ske inom byggnad eller vad som får anses därmed likställt, t. ex. källarvåning, tunnelbana, berggarage, luftskyddsrum, underjordisk bekvämlighetsinrättning o. s. v., då undantagsregeln om att ansvar endast kan utkrävas på grund av vållande gäller, eller också äga rum i samband med arbete å anläggningen, varvid bestämmelsen i 14 § vanligen blir tillämplig, vilken föreskriver att då olycksfall drabbar i anläggningens tjänst anställd arbetare ersättning utgår enligt yrkesskadeförsäkringslagen. För den händelse att skada i något fall skulle uppkomma ovan jord genom inverkan av ström från elektrisk lågspänningsanläggning under jord, förefaller det utskottet skäligt, att huvudregeln om strikt ansvar får gälla. Med hänsyn härtill anser utskottet i likhet med departementschefen lämpligt, att undantagsregeln ej skall omfatta skada genom inverkan av ström från underjordisk lågspänningsanläggning.

I *motionen I: B 42* anföres att det vid landsbygdsdistribution, särskilt inom glesbygder, förekommer att ledningsnätet måste hålla högre spänning än 220 volt till jord för att spänningen icke skall bli för låg vid inträffande högbelastning, vilket orsakar att spänningen på förbrukningsplatsen vid tider då belastningen är låg tillfälligtvis kan komma att även under normala driftsförhållanden överstiga den i 4 § angivna högsta gränsen, 250 volt till jord. Det framhålles vidare att den rådande tendensen till anslutning av alltmer effektkrävande bruksföremål är ägnad att medföra en ytterligare accentuering av dessa förhållanden, varvid det är för kostnadskrävande att vid relativt små transformatorstationer åstadkomma jämnare spänningsförhållanden, vilket eljest tekniskt kan ske genom insättandet av automatiska spänningsreglerande organ. Motionären menar att det knappast kan vara riktigt, att skador på lampor och andra bruksföremål genom dylik måttlig spänningshöjning skall medföra strikt ansvar.

Under 1957 års riksdag uttalade utskottet (nr 22 s. 49) — i anslutning till behandlingen av en proposition med förslag till vissa ändringar i 1902 års lag samt motioner med hemställan om prövning av behovet och möjligheterna att minska kostnaderna för användning av el-energi till hushållsmaskiner på landsbygden — att koncessionshavare har att tillhandahålla kraft för alla normala förbrukningsändamål, ehuru det f. n. knappast kan krävas, att landsbygdsnäten generellt skall vara avpassade till en belastningsförmåga, som under dygnstider med toppförbrukning av elkraft utan spänningsfall tål inkoppling av apparater med hög effektförbrukning. Utskottet förklarade vidare att det ej fanns anledning att nu inskrida mot att distributörerna på sina håll utformar sina taxor för elkraft till dylika apparater med tanke härpå men att det å andra sidan torde bli möjligt att, efter genomförandet av de föreslagna lagändringarna och sedan ett utökad ekonomiskt bistånd fått verka en tid, få till stånd en sådan upprustning

av landsbygdsnätet, att det snart kan anses normalt att lantushållen brukar elektriska hushållsapparater även med högt effektbehov. I annat sammanhang uttalade utskottet i sitt utlåtande, att det icke var erforderligt att, som i ett par motioner yrkades, *uttryckligen* föreskriva att anläggningen skall hållas i sådant skick, att den fyller skäligen krav på driftsäkerhet och belastningsbarhet.

Vad utskottet sålunda anfört år 1957 överensstämmer allttjämt med dess uppfattning och föranleder utskottet att nu anföra följande. Det torde vara riktigt, att det ännu finnes landsbygdsnät som icke har den tekniska standard, att de alltid under normala driftsförhållanden kan hindra spänningen att överstiga gränsen 250 volt till jord. Utskottet är väl medvetet om att den tekniska ofullkomligheten hos åtskilliga detaljdistributionsföretag sammanhänger med bristande ekonomisk bärkraft och att det nödvändiga rationaliseringsarbetet icke kan genomföras på en gång. Då de ändringar i 1902 års lag som genomfördes under fjolåret just hade till syfte att göra det möjligt att ingripa mot de brister som vidlåder landsbygdens elkraftförsörjning måste, såsom utskottet i 1957 års utlåtande framhållit, strävan på något längre sikt vara att med olika metoder, främst av ekonomisk art, stödja landsbygdsnätets upprustning, så att detta kan ske under minsta möjliga tvång. I den mån elkraftföretagen åtager sig en ökad distribution får detta givetvis icke ske med avkall på ledningsnätets driftsäkerhet. I och för sig är redan en spänningshöjning från 220 volt, som börjar bli alltmer normal driftspänning, till 250 volt under de omständigheter som i motionen angivits ägnad att medföra skadliga verkningar på elektriska bruksföremål, särskilt sådana apparater som frysexboxar, vissa kylskåp och televisionsapparater, vilka är mycket känsliga även för relativt små spänningsvariationer. Det kan då icke anses stå i överensstämmelse med kravet på en tillfredsställande driftsäkerhet, att dessa variationer får bli så stora att spänningen överstiger 250 volt. Det är givetvis mycket svårt att styrka, att viss skada uppstått genom inverkan av ström med en spänning obetydligt överstigande 250 volt. Med hänsyn bl. a. härtill möter det enligt utskottets mening inga betänkligheter att i lagen ange ett fixerat högsta mått på den spänning som skall utgöra gräns för strömleverantörens strikta ansvar. Denna gräns bör icke heller sättas högre än den nuvarande gränsen mellan lågspänning och högspänning, 250 volt till jord.

Av anförda skäl finner sig utskottet icke böra tillstyrka ändring av propositionen i denna del.

Skyldigheten för innehavare av elektrisk anläggning att vidta skyddsåtgärder för att förebygga att skada åsamkas tredje man genom förmedling av annan elektrisk anläggning har hittills ansetts till fyllest reglerad i administrativa föreskrifter och genom lagens bestämmelser om anläggningsinnehavares ersättningskyldighet för dylik skada. I likhet med departementschefen finner utskottet det vara riktigt, att frågan vem som

har att vidta skyddsåtgärder gentemot tredje man avgöres genom särskild bestämmelse i lagen, såsom fallet är beträffande åtgärder till skydd för elektrisk anläggning, liksom även att ett stadgande härom får ingå i 5 § 1 mom. första stycket enligt vad i propositionen föreslagits.

Propositionen har som huvudregel bibehållit skyldigheten för innehavaren av en senare tillkommen elektrisk anläggning att ofördröjligen vidta åtgärder för att mot inverkan av ström från anläggningen skydda annan, förut befintlig anläggning. Som ett väsentligt undantag från denna prioritetsprincip har dock införts en regel av innebörd, att innehavare av direktjordad kraftanläggning för högre spänning än 100 kV — i lagtexten uttryckt som starkströmsanläggning, i vilken vid enfasigt fel kan uppkomma jordslutningsström med större styrka än femhundra ampere — skall vidta skyddsåtgärder även i förhållande till yngre anläggningar för en högsta spänning av 600 volt. Som skäl härför har i propositionen anförts, att driften av direktjordade högspänningsanläggningar medför så stora tekniska och ekonomiska fördelar för dessa anläggningars innehavare och så betydande risker för skada eller driftstörning å lågspända starkströmsanläggningar, att det icke kan anses oskäligt att ålägga de direktjordade anläggningarnas innehavare att vidta även de skyddsåtgärder, som påkallas av senare tillkomna anläggningar.

Utskottet ger sin odelade anslutning till denna grundsats. Departementschefen har emellertid beträffande frågan, när en elektrisk anläggning, vars utförande ändrats, skall anses ha mist sin prioritet i förhållande till en senare tillkommen anläggning, efter annärkning av lagrådet gjort det uttalandet, att sådan ändring icke hör påverka dess prioritetsställning i andra fall, än då ändringen avser en starkströmsanläggning och är så omfattande att ny koncession bör krävas.

För närvarande fordras ej generell koncession för att beträffande en 130 kV-ledning övergå till direktjordat system. Även spänningshöjning kan i vissa fall ske utan att nytt koncessionstillstånd krävs. Vidare kan inom områdeskoncession sträckning utbyggas utan att ny koncession behövs. Beträffande vissa starkströmsledningar meddelas i 2 kap. kungl. kungörelsen den 15 november 1957 om elektriska starkströmsanläggningar (SFS nr 601) undantag från skyldighet att söka koncession. Vissa lågspänningsanläggningar tillkomna före ikraftträdandet av fjolårets ändring av 1902 års lag är enligt övergångsbestämmelserna alltjämt fritagna från koncessionstvång.

Enligt utskottets uppfattning bör för prioritetsställningen snarast vara avgörande, om ändringen så väsentligt påverkar anläggningens farlighet i förhållande till annan anläggning att den i detta avseende framstår som ny. I de flesta praktiskt betydelsefulla fall då detta förekommer torde förhållandena vara sådana, att ny koncession fordras eller borde krävas. Lagrådet har ansett att det av lagtexten bör framgå, att fråga är om den in-

verkan, som »ny eller ändrad» anläggning kan utöva å redan befintlig anläggning. Oaktat utskottet har den uppfattningen att här föreligger en fråga, som icke genom propositionen fått en helt klargörande lösning, finner utskottet spørgsmålet t. v. kunna överlåtats åt rättstillämpningen i avbidan på den översyn av 1902 års lag, som utskottet förutsätter snart skall komma till stånd.

Mot den föreslagna lydelsen av 5 § 1 mom. har lagrådet tillika uttalat, att den, såvitt gäller skyldigheten att vidta skadeförebyggande åtgärder, ej innehåller någon antydning att åtgärder, som i och för sig skulle vara erforderliga, må underlåtas av tekniska eller ekonomiska hänsyn. Ehuru utskottet delar lagrådets betänkligheter mot att en sådan begränsning av skyldigheten icke framgår av lagens formulering, synes dock förslaget i denna del kunna godtagas, då det härvidlag i huvudsak överensstämmer med nuvarande text och skyldighetens omfattning är avsedd att som hittills bli beroende av administrativa säkerhetsföreskrifter samt av telestyrelsen och järnvägsstyrelsen utfärdade bestämmelser.

Enligt lagens nuvarande lydelse skall skyddsåtgärder utföras av den yngre anläggningens innehavare vid antingen den störda eller den störande anläggningen. I förslaget har upptagits en regel, att åtgärderna i första hand skall utföras vid den anläggning, vars innehavare har att svara för åtgärderna. Som undantag härifrån stadgas likväl i 5 § 2 mom. första stycket i förslaget, att skyddsåtgärd kan få utföras vid den störda anläggningen, om detta medför bättre skyddsverkan eller föranleder lägre kostnader. I själva verket torde undantagsregeln komma att få en vidsträckt tillämpning, eftersom kostnaderna i allmänhet blir lägre, om de utföres vid svagströmsanläggning. För att en överflyttning av skyldigheten att utföra skyddsåtgärd skall få äga rum fordras överenskommelse mellan parterna eller rättens förordnande därom. Det torde icke i propositionen ha avsetts att den störda anläggningens innehavare skall äga utverka rättens beslut härom enligt förevarande moment. Med denna innebörd av lagrummet, vilken tillräckligt tydligt synes vara markerad genom användningen av uttrycket »ankommer det på dess innehavare», har utskottet intet att erinra mot förslaget.

I 5 § 2 mom. andra stycket har i propositionen upptagits en reglering av kostnadsfördelningen beträffande skyddsåtgärder. Härom innehåller 1902 års lag f. n. intet stadgande, men prioritetsgrundsatsen har hittills ansetts generellt tillämplig i kostnadsfrågan. Enligt propositionen skall sagda grundsats alltjämt gälla som huvudregel, i det att den som vidtar åtgärd vid sin anläggning har att svara för den därav föranledda kostnaden. För det fall, att elektrisk anläggnings innehavare enligt momentets första stycke vidtagit skyddsåtgärd, skall kostnaden däremot ersättas av den störande anläggningens innehavare. Sistnämnda regel modifieras dock i två fall, nämligen *dels* då åtgärden medför båtnad för den störda anläggningen,

varvid dess innehavare får avstå från bidrag till kostnaden med högst det belopp, vartill båtnaden skattas, och dels i fråga om icke nödvändig utgift, vilken ej ersättes.

Utskottet biträder i denna del av förslaget departementschefens uppfattning och anser även i likhet med honom, att det ej bör ske någon allmän skälighetsavvägning vid kostnadsfördelningen.

Prövningen av en utgifts nödvändighet bör främst avse det rent tekniska utförandet av de bestämda skyddsåtgärder, som parterna kommit överens om eller rätten ålagt den störda anläggningens innehavare att ombesörja. Sådana åtgärder kan som departementschefen anfört bestå t. ex. däri att sträckningen av befintlig eller planerad elektrisk ledning ändras, att luftledningar ersättes med jordkabel eller att överspänningsskydd uppsättes i svagströmsledning.

Det kan emellertid tänkas att skyddsåtgärder visserligen är behövligen för att åstadkomma erforderligt skydd med hänsyn till det sätt, varpå ett anläggningsföretag faktiskt förlagts och utförts, men att deras nödvändighet ändå framstår som tveksam ur den synpunkten, att de måhända kunnat göras mindre dyrbara eller omfattande, om anläggningen utförts eller förlagts annorlunda. Utskottet anser det icke uteslutet, att en bedömning av skyddsåtgärds nödvändighet under hänsynstagande till sistnämnda förhållanden någon gång bör leda till att utgift härför anses icke ersättningsgill. Det synes dock utskottet uppenbart, att utgift för skyddsåtgärd icke annat än i undantagsfall — då ett annat utförande eller en annan placering av anläggningen, som hade medfört billigare skyddsåtgärder, ur mera allmänna ekonomiska och tekniska synpunkter skulle ha varit ungefärligen lika fördelaktig för anläggningens innehavare — må på denna grund underkännas som onödig. I allmänhet blir det väl fråga om telestyrelsen eller järnvägsstyrelsen tillhöriga svagströmsanläggningar, beträffande vilka dessa överväganden i regel redan göres av högt kvalificerad personal innan anläggningen kommer till utförande, varför den ovan antydda möjligheten i praktiken icke lär komma att vålla svårigheter vid den föreslagna bestämmelsens tillämpning. Förefintligheten av ett sådant jämkningsmotiv torde emellertid utgöra ett visst korrektiv mot att svagströmsanläggning projekteras utan skäligen hänsyn till risken för induktion från högspänningsanläggning. Ett ytterligare korrektiv förefinnes däri, att ramen för de skyddsåtgärder, som skall anses vara »erforderliga», uppåt begränsas av vad som rimligen är påkallat.

I 6 § ges regler om ersättningsskyldighet mellan elektriska anläggningars innehavare vid skada å anläggning eller hinder i driften genom inverkan av elektrisk ström. Sådant skyldighet inträder endast om skadan eller hindret föranletts av underlåtenhet vid den skadegörande anläggningen att vidta de skyddsåtgärder, som enligt 5 § ankommer på dess innehavare, eller eljest av vårdslöshet vid den anläggningens

utförande eller skötsel. Har vårdslöshet förekommit vid båda anläggningarnas utförande eller skötsel äger rätten bestämma till hur stort belopp skadan eller förlusten skall drabba vardera sidan. I 6 § föreslås nu endast en ändring av ordalydelsen, så att därav skall framgå att ersättningsskyldighet föreligger ej blott vid avbrott i driften utan även vid mindre betydande störningar, t. ex. ofarliga induktionsstörningar i teleanläggning.

Departementschefen uttalar emellertid att han i likhet med de sakkunniga anser, att särskild störningskänslighet hos en anläggning till följd av otillfredsställande teknisk standard bör beaktas på så sätt, att skadeståndet jämkas till nackdel för ifrågavarande anläggnings innehavare. Häremot har lagrådet invänt, att detta uttalande synes alltför generellt och att den omständigheten, att en äldre i och för sig fullt användbar anläggning ej längre är tekniskt modern, i allmänhet icke kan motivera att ersättning för skada som åsamkas dess innehavare skall jämkas. Utskottet vill för sin del instämma i vad lagrådet sålunda yttrat.

Vad propositionen föreslår i 9 § om visst förtydligande av regressbestämmelserna och i 11 §, att preskriptionstiden på två år icke gäller regresstalan jämlikt 9 §, ger ej utskottet anledning till något särskilt uttalande.

I 17 § föreslås i propositionen ett särskilt stadgande, som i fråga om åtgärder till förebyggande av störning i radiomottagningsapparat hänvisar till vad därom särskilt stadgas. Den lagstiftning som här åsyftas är under utarbetande men kan med säkerhet icke träda i kraft samtidigt med nu förevarande lagändringar. Därför har lagrådet uttalat, att bestämmelsen bör utgå i avbidan på den åsyftade lagstiftningen.

Med hänsyn till att någon tvekan alltjämt kan råda, i vad mån 1902 års lag f. n. omfattar skydd mot radiostörningar från elektrisk anläggning och då det är lämpligt att nu slutgiltigt fastslå, att radiostörningar icke omfattas av lagen, samt förslag till särskild lagstiftning om radiostörningar torde vara att förvänta under loppet av nästa år, anser sig utskottet trots lagrådets vägande principinvändning icke böra föreslå att stadgandet i 17 § skall utgå.

Övergångsstadgandet till lagändringarna innebär att de nya bestämmelserna skall tillämpas i fråga om sådana förhållanden, som inträffar efter utgången av innevarande år, oavsett att koncession redan förvärvats, men däremot ej såvitt angår dessförinnan skedda skador eller vidtagna skyddsåtgärder. Detta är en enkel och klar regel. Med tanke på att den snabba utvecklingen inom starkströmstekniken medfört i många hänseenden starkt ändrade förhållanden, ter det sig rimligt att i viss utsträckning inskränka anläggningsinnehavares genom koncession vunna rättighet att utan nya rättsliga förpliktelser driva anläggningen i enlighet med koncessionsvillkoren. Mot vad i denna del föreslagits har utskottet därför intet att erinra.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

A. att riksdagen måtte — med avslag å motionen I: B 42, i vad däri hemställes om antagande av viss i motionen föreslagen lydelse av 4 § tredje stycket lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar — för sin del antaga det genom propositionen framlagda lagförslaget;

B. att motionen I: B 42 i övrigt, i den mån den icke besvarats med vad utskottet ovan anført, ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 15 juli 1958

På tredje lagutskottets vägnar:

HUGO OSVALD

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Osvald, Lindahl, Grym, Axel Jansson, Göran Karlsson*, Ebbe Ohlsson, Georg Carlsson och Robert Johansson;

från andra kammaren: herrar Levin, Johansson i Torp, Hansson i Skegrie, Andersson i Ryggestad, Nyberg, Nilsson i Östersund, Bengtsson i Göteborg och Hedin.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.